

Prekogranični program razvoja deinstitutionalizacije dugotrajne skrbi

Projekt STAR – Starost brez meja/Starost bez granica, aktivnost T1.3

Pripremio: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje

Istraživači: mag. Ksenija Ramovš, prof. dr. Jože Ramovš, Marta Ramovš, Tina Lipar

INŠTITUT
ANTONA TRSTENJAKA
ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE

Ljubljana, rujan 2017

Občina
Hrpelje-Kozina

Obalni dom upokojencev Koper -
Casa costiera del pensionato Capodistria

Dom za starije osebe
„KANTRIDA“ Rijeka

Primorsko-goranska
županija

Sadržaj

1 Uvod	2
2 Pregled zakonodavstva	5
3 Plan informiranja i osvješćivanja javnosti i profesionalnih radnika	8
4 Plan uvođenja i poboljšavanja programa deinstitucionalizacije i edukacija za njih ... 10	
4.1 Interna edukacija skrbničkog i drugog stručnog osoblja u domovima za starije osobe....	10
4.2 Edukacija obiteljskih skrbnika	11
4.3 Edukacija volontera	13
4.4 Edukacija organizatora mreža	16
4.5 Dnevni centar u općini Hrpelje – Kozina	19
4.6 Pilotsko uspostavljanje daljinske zaštite pomoću IKT u Općini Hrpelje-Kozina i osuvremenjivanje sustava „Halo, pomoć!“ u Rijeci	22
4.7 Kućanska zajednica u Rijeci.....	23
4.8 Prekogranična razmjena iskustava i metoda rada	24
4.9 Osnivanje projektnog odbora	26
5 Plan uređenja prostora za podršku deinstitucionalizaciji	27
5.1 Uređenje ustanova za dugotrajnu skrb.....	28
5.2 Urbanističko uređenje po smjernicama mjesta primjerenog za starost.....	31
5.3 Adaptacija stanova i kuća građana za život u starosti.....	32
6 Sažetak zadaća za podršku deinstitucionalizaciji u projektu STAR	33

Sažetak

Prekogranični program razvoja deinstitucionalizacije dugotrajne skrbi (T1.3) je, kao dogovoreni program reakcije na akutne potrebe za razvojem suvremene dugotrajne skrbi, glavni orijentacijski alat tijekom projekta STAR i nakon njegovog završetka. U njemu su predstavljena konkretna dogovorena rješenja za poboljšanje raspoloživosti i raznovrsnosti te pristupačnosti usluga i programa. U uvodnom dijelu je orijentacijsko prikazana dugotrajna skrb; cilj deinstitucionalizacije je razvoj humanog i financijski održivog sustava pri naglom povećanju potreba zbog starenja stanovništva, pri čemu je neophodno razvijati kako institucionalnu skrb, koja pokriva četvrtinu potreba, tako i neformalnu obiteljsku, koja pokriva tri četvrtine potreba. Ispostavljen je pomak k pristupu orijentiranom na čovjeka i na podršku obiteljskim skrbnicima. U drugom poglavlju programa ukratko je prikazano zakonodavstvo iz ovog područja u Sloveniji i Hrvatskoj. Treće poglavlje posvećeno je planu informiranja i osvješćivanja javnosti i profesionalnih radnika, koji su važni za političko planiranje i djelovanje dugotrajne skrbi. Središnje poglavlje je Plan uvođenja i poboljšavanja programa deinstitucionalizacije te edukacija za njega. Sukladno nalazima studije, u provedbi projekta STAR predviđeno je uvođenje novih alternativnih formi dugotrajne skrbi, osuvremenjivanje postojećih, edukacija za jedno i drugo te razmjena dobrih praksi između partnera. Zadnje poglavlje sadrži plan za suvremeno prostorno uređenje za podršku deinstitucionalizaciji, i to: ustanova za dugotrajnu skrb, kako bi se u njima mogao odviti proces unutarnje deinstitucionalizacije, urbanističko uređenje po načelima gradova i zajednica primjerenih za starije osobe te regulacija stanova i kuća građana za lakši samostalni život u starosti. Na kraju su u tabeli sažete zadaće za podršku deinstitucionalizaciji u projektu STAR.

Ključne riječi: dugotrajna skrb, deinstitucionalizacija, novi programi skrbi, prekogranična mreža, informiranje i osvješćivanje zajednice

1 Uvod

Glavni zajednički cilj projekta STAR (C.2) je jačanje partnerstva između lokalnih uprava i dionika za usluge socijalne zaštite za razvoj novih oblika dugotrajne skrbi i nadgradnju postojećih modela i načela sukladno društvenim procesima deinstitutionalizacije. Projekt uspostavlja prekograničnu partnersku mrežu vertikalno i horizontalno povezanih subjekata s područja lokalne uprave, provoditelja dugotrajne skrbi i razvojnih ustanova na ovom području. Partneri će u mreži zajednički kreirati nove programe i modele za deinstitutionaliziranu dugotrajnu socijalnu skrb. U ovu svrhu organizirat će suvremene edukacije, razmjenu dobrih praksi i inicijativa te uspostaviti organizaciju za održivost uvedenih programa i razvoja na području deinstitutionalizirane dugotrajne skrbi.

U tu svrhu je u prvom razdoblju projekta STAR, pomoću za to osnovanog *Prekograničnog stručnog odbora* (A T1.2), od strane Stručnog vijeća projekta provedena i potvrđena *Prekogranična komparativna studija usluga socijalne zaštite* (T1.1.1). Na njenom temelju i u projektu dogovorenih zadaća izrađen je ovaj *Prekogranični program razvoja deinstitutionalizacije dugotrajne skrbi* (T1.3). U projektu STAR je zapisano da je to „glavni output projekta“; to je, naime, temelj za njegovu provedbu i stoji kao izazov partnerima da ga tijekom tog vremena dopunjuju u zajedničku programsku orijentaciju za djelovanje ove prekogranične partnerske mreže za razvoj suvremene deinstitutionalizirane dugotrajne skrbi u svojim zajednicama i nakon završetka projekta STAR.

Program je neposredno namijenjen svim provoditeljima i dionicima u projektu, kao i politici, upravi, medijima, stručnoj javnosti i svim žiteljima u zajednicama partnera projekta STAR. To su:

1. Općina Hrpelje-Kozina – vodeći projektni partner
2. Obalni dom upokojencev Koper – Casa costiera del pensionato Capodistria – projektni partner
3. Institut Antona Trstenjaka za gerontologiju in medgeneracijsko sožitje – projektni partner
4. Dom za starije osobe Kantrida Rijeka – projektni partner
5. Primorsko-goranska Županija – projektni partner
6. Ministarstvo za rad, obitelj, socijalna pitanja i jednake mogućnosti – pridruženi partner
7. Ministarstvo socijalne politike i mladih – pridruženi partner

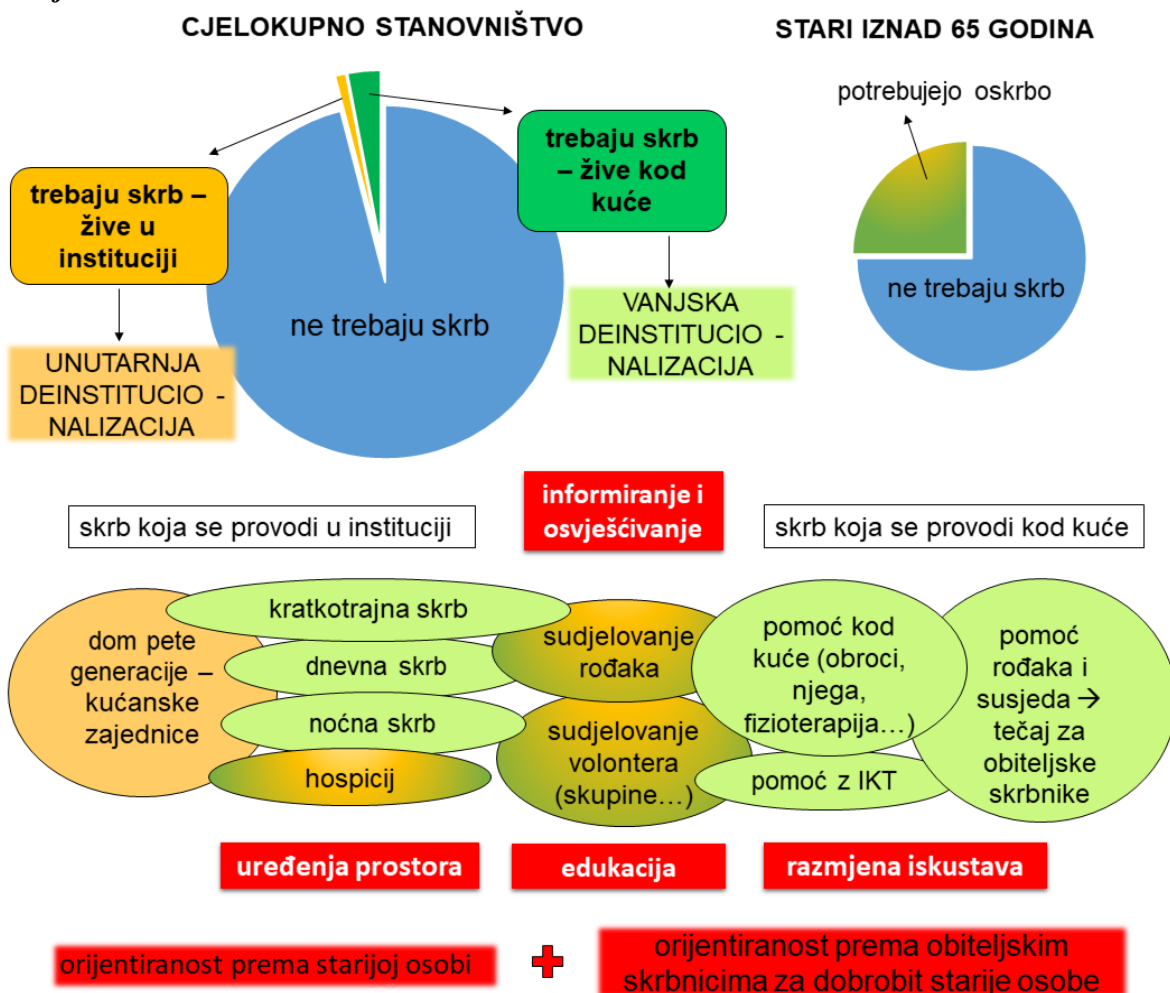
Prekogranični program razvoja deinstitutionalizacije dugotrajne skrbi u projektu STAR proističe iz današnjih statističkih podataka u vezi sa starenjem stanovništva, iz

konstatacija na terenu u vezi s onim što je ljudima potrebno, što mogu i što žele u vezi sa svojim starenjem i dugotrajnom skrbi, što je potrebno, što mogu i žele lokalne zajednice na ovom području, kao i iz gerontološko-međugeneracijskih znanstvenih saznanja te dobrih praksi pri današnjem razvoju u zemlji i drugdje u Europi na ovome području. Stanje prikazuje donja Slika 1:

- Danas je skrb neophodna za oko 4 % stanovništva – 1 % njih opskrbljuju institucije, a 3 % obiteljski skrbnici kod kuće. Od stanovništva koje je starije od 65 godina, skrb je potrebna gotovo četvrtini njih.
- Vanjska deinstitutionalizacija omogućuje da ljudi tijekom onemoćalosti u starosti žive i budu korisnici skrbi kod kuće, do kraja života ili barem što dulje. To se postiže informiranjem i osvješćivanjem cjelokupnog stanovništva, adaptacijom njihovih stanova za život u starosti, edukacijama obiteljskih i drugih neformalnih skrbnika u kućnom okruženju, organiziranjem dnevnih centara, pomoći u kući, dnevnom i noćnom skrbi, pomoću suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) te drugim programima za rasterećujuću pomoć obiteljskim skrbnicima. Načelo vanjske deinstitutionalizacije je da u mjestu mora djelovati barem deset programa u korist skrbi kod kuće na jedan institucionalni program.
- Unutarnja deinstitutionalizacija skrbničkih ustanova za starija ljudi adaptira boravišne prostore, dnevni ritam života, program skrbi i druge aspekte, kako bi oni u što većoj mjeri odgovarali dotadašnjem životnom stilu korisnika skrbi u njegovom kućnom okruženju, a djelovanje ustanove je tijesno povezano s mjesnom zajednicom preko rada s rođacima, uključivanja volontera i na druge načine; načela za adaptaciju prostora i sustava ustanove nalaze se u zadnjem poglavlju ovog programa. Najprimjerenija deinstitutionalizirana ustanova za dugotrajnu skrb u mjestu je mjesni međugeneracijski centar za vođenje cjelokupne dugotrajne skrbi u mjestu, i to zbog financijske održivosti (ima najviše potrebnog znanja, iskustava i tehnologije), humane skrbi u svojoj ustanovi i učinkovitog razvoja mjesnog sustava dugotrajne skrbi za budućnost, kada će potrebe za skrbi biti još puno veće.
- Učinkovita unutarnja i vanjska deinstitutionalizacija najučinkovitije su sredstvo za sprečavanje nehomičnog nasilja nad starijim ljudima. Pomoću edukacija obiteljskih skrbnika i drugih programa rasterećujuće pomoći smanjuje se ono nasilje nad onemoćalim starijim ljudima, koje obiteljski skrbnici prouzrokuju nehomičice, zbog vlastite premorenosti, a unutarnja deinstitutionalizacija domova za starije osobe smanjuje ono nasilje nad korisnicima skrbi koje prouzrokuju profesionalni skrbnici, u neznanju ili nehomičice, zbog preopterećenosti i zatvorenosti u geto ustanove (posebice zanemarivanje, ružne riječi...), te zbog neprimjernih

prostora i sustava skrbi, koji je orijentiran prema ustanovi, umjesto prema čovjeku (posebice višekrevetne sobe, dnevni red u suprotnosti s osobnom poviješću i navikama korisnika skrbi).

Slika 1. Suvremena sveobuhvatna deinstitutionalizirana dugotrajna skrb – unutarinja i vanjska

Deinstitutionalizirana dugotrajna skrb u mjestu odlučujuće doprinosi sadašnjim i budućim mještanima, pri stalnom povećanju procenta starijeg stanovništva, da ovo može živjeti dostojanstveno i kvalitetno, u uvjetima koji odgovaraju starosti: što duže u kućnom okruženju, gdje se dobro snalazi i u blizini je svojih bližnjih, da može birati između različitih programa skrbi, da skrbnici nisu u opasnosti da se i sami razbole zbog preopterećenja te da je cjelokupan sustav dugotrajne skrbi financijski održiv i human. Nemoguće je da trenutačne ustanove u budućnosti pružaju skrb triput većem broju ljudi, zbog čega je sadašnja deinstitutionalizacija (unutarinja u ustanovama, vanjska u zajednici, te povezivanje oba oblika u jedinstven sustav skrbi u mjestu) suštinski korak u pripremi za povećane potrebe za skrbi u nadolazećim godinama.

2 Pregled zakonodavstva

2.1. Slovenija

Dugotrajna skrb u Sloveniji još nije sustavno regulirana; Vlada upravo priprema ovaj zakon. Sada se provodi u odvojenim sustavima socijalne zaštite, koje regulira više područnih zakonskih i podzakonskih akata. Trenutno se dugotrajna skrb kreće unutar sljedećih zakonskih osnova:

- Zakon o socialnem varstvu (družinski pomočnik, plačilo prispevkov, pomoč na domu ali pomoč družini za domu, institucionalna oskrba v domovih za starejše, institucionalno varstvo v varstveno-delovnih centrih in centrih/zavodih za usposabljanje, varstvo in delo, institucionalno varstvo v posebnih socialnovarstvenih zavodih, institucionalno varstvo v centrih/zavodih za usposabljanje, varstvo in delo, dnevna varstvo v okviru domov za starejše, dnevno varstvo v Centrih za usposabljanje, delo in varstvo v zavodih za usposabljanje, varstvo in delo) (Uradni list RS: 54/1992 (56/1992 - popr.), 42/1994 Odl.US: U-I-137/93-24, 1/1999, 41/1999, 36/2000, 54/2000, 26/2001, 110/2002, 2/2004 (7/2004 - popr.), 36/2004-UPB1, 21/2006 Odl.US: U-I-116/03-22, 105/2006, 114/2006-ZUTPG)
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (dodatek za pomoč in postrežbo) (Uradni list RS, št. 12/92, 56/92 – odl. US, 43/93 – odl. US, 67/93 – odl. US, 5/94, 7/96, 29/97 – odl. US, 54/98 in 106/99 – ZPIZ-1);
- Zakon o vojnih invalidih (dodatek za pomoč in postrežbo, povračilo prispevkov za socialno zavarovanje v primeru sklenitve pogodbe o zaposlitvi z oskrbovalcem, tehnični pripomočki) (Uradni list RS, št. 63/95, 2/97 – odl. US, 19/97, 21/97 – popr., 75/97, 11/06 – odl. US, 61/06 – ZDru-1, 114/06 – ZUTPG, 40/12 – ZUJF in 19/14);
- Zakon o vojnih veteranih (dodatek za pomoč in postrežbo) (Uradni list RS, št. 59/06 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 101/06 – odl. US, 40/12 – ZUJF in 32/14);
- Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (dodatek za tujo nego in pomoč) (Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 – ZUTPG, 122/07 – odl. US, 61/10 – ZSVarPre in 40/11 – ZSVarPre-A);
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (dodatek za nego otroka, delno plačilo za izgubljeni dohodek, plačilo prispevkov) (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08, 62/10 – ZUPJS, 99/13 – ZSVarPre-C in 26/14 – ZSDP-1);

- Zakon o zdravstveni dejavnosti (Uradni list RS, št. 23/05 – uradno prečiščeno besedilo, 15/08 – ZPacP, 23/08, 58/08 – ZZdrS-E, 77/08 – ZDZdr, 40/12 – ZUJF, 14/13 in 88/16 – ZdZPZD) in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (patronažno varstvo) (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C in 47/15 – ZZSDT);
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (celodnevno varstvo v zavodih za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami) (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 52/10 – odl. US in 58/11 – ZUOPP-1);

Ovaj program projekta STAR podržava smjernice prijedloga Strategije dugovječnog društva (2017), koji je Vlada Republike Slovenije usvojila 20. srpnja 2017. godine; sukladne su posebice sljedeće smjernice:

- uspostavljanje učinkovitog sustava dugotrajne skrbi, koji će poticati samostalan život kod kuće (oblici skrbi u zajednici), štiti socijalno slabije, sprečavati slabljenje zdravlja i hendikepiranosti te preranu institucionalizaciju;
- veća financijska i stručna podrška neformalnim skrbnicima;
- poticanje lokalnih zajednica na osiguravanje programa i usluga za zadovoljavanje potreba za dugotrajnom skrbi;
- osiguravanje zadovoljavajuće ponude kadrova pri dugotrajnoj skrbi (migracije i aktivacija starijih).

Važan dokument za ovo područje je također i Rezolucija o nacionalnom programu socijalne zaštite za razdoblje 2013–2020. Rezolucija predviđa izjednačavanje postotka korisnika oblika socijalne zaštite u zajednici i korisnika institucionalnih oblika socijalne zaštite do 2020. godine. Ovaj program projekta STAR sukladan je sa sva 3 cilja rezolucije, a najveću težinu daje 2. cilju: Poboljšanje raspoloživosti i raznovrsnosti te osiguravanje pristupačnosti i dostupnosti usluga i programa. Brojne strategije za postizanje ovog cilja promišljeno su integrirane u program projekta STAR:

- a. osiguravanje pristupačnosti (cjenovne pristupačnosti) usluga i programa korisnicima bez obzira na njihov socijalni položaj;
- b. osiguravanje regionalne raspoloživosti i pristupačnosti usluga i programa;

- c. osiguravanje pristupačnosti određenih usluga i programa za korisnike (prvenstveno onih koji su vezani za dugotrajnu skrb) bez obzira na mjesto boravka;
- d. osiguravanje fizičke i komunikacijske pristupačnosti usluga i programa za sve skupine potencijalnih korisnika koji su funkcionalno hendikepirani;
- e. preferirano potjecanje razvoja usluga koje se odvijaju u kućnom okruženju ili kod kuće korisnika (skrb kod kuće, uvođenje volonterskih programa, edukacija za obiteljske skrbnike);
- f. uvođenje novih oblika boravka u zajednici, s naglaskom na specijalnim skupinama (osobe sa smetnjama u duševnom razvoju, osobe s dugotrajnim problemima s duševnim zdravljem, mlađe osobe koje su bile smještene u udomiteljske obitelji i sl.) te suvremeno povezivanje ustanove sa zajednicom;
- g. osiguravanje sudjelovanja države, lokalnih zajednica, korisnika i provoditelja pri definiranju mreže javnih usluga i programa u lokalnoj zajednici;
- h. uvođenje jedinstvenog sustava dugotrajne skrbi s povezanim zdravstvenim i socijalnim uslugama za sve starosne skupine kojima je potrebna skrb;
- i. poticanje i razvoj verificiranih, razvojnih i eksperimentalnih te dopunskih programa socijalne zaštite, koji proističu iz utvrđenih konkretnih potreba korisnika iz pojedinih ranjivih skupina i zajednica te prijenos uspješnih eksperimentalnih programa u redovitu provedbu;
- j. poticanje razvoja i uporabe suvremenih informacijsko-komunikacijskih te drugih tehnologija za podršku, kao podrške za provedbu usluga i programa socijalne zaštite (uključujući daljinske usluge);
- k. poboljšanje informiranja i podizanja svijesti potencijalnih korisnika o mogućnostima za uključenje u usluge i programe;
- l. osiguravanje pluralnosti i raznolikosti provoditelja usluga i programa te naglasak na poticanju uključivanja volontera.

2.2. Hrvatska

Hrvatska također još nema suvremeni nacionalni sustav za dugotrajnu skrb. To područje reguliraju sljedeći zakoni i propisi s područja socijalne skrbi:

- Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, broj 157/13, 152/14, 99/15, 52/16 i 16/17),
- Zakon o ustanovama (Narodne novine, broj 76/93, 29/97, 47/99 i 35/08),
- Zakon o djelatnosti socijalnog rada (Narodne novine, broj 124/11 i 120/12),

- Pravilnik o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga (Narodne novine, broj 40/14 i 66/15),
- Pravilnik o vođenju evidencije i dokumentacije pružatelja socijalnih usluga, te načinu i rokovima za dostavu izvješća (Narodne novine, broj 100/15),
- Odluka o utvrđivanju mreže domova socijalne skrbi i djelatnosti socijalne skrbi (Narodne novine, broj 106/06).
- Za dom Kantrida je na snazi još i interni Statut Doma za starije osobe Kantrida (15.07.2014.).

3 Plan informiranja i osvješćivanja javnosti i profesionalnih radnika

Razvoj u određenom okruženju krajnje je zavisan od osvećenosti ljudi koji u njemu žive. Informiranje i osvješćivanje o deinstitucionalizaciji na području dugotrajne skrbi i aktivnog starenja je, dakle, osnova, ukoliko želimo postići uspjeh pri bilo kojem programu na ovom području.

I pri projektu STAR je uvjet za uspješnost programa i ciljeva informiranost i podizanje svijesti kod cjelokupnog stanovništva, a posebice kod profesionalnih radnika na području politika i provedbi dugotrajne skrbi i starenja stanovništva općenito; kvalitetna, humana i financijski održiva deinstitucionalizirana dugotrajna skrb je, naime, neodvojivi sastavni dio cjeline zadaća pri ovladavanju demografskim starenjem stanovništva. Zato su predviđeni putevi za postizanje specifičnih ciljeva ovoga projekta povećanje znanja, utjecaj na stavove ljudi, povećanje svijesti o problemu i promjena ponašanja.

Cjelokupna zajednica svih partnera mora biti od početka projekta STAR informirana s njegovim ciljevima, sadržajem, programima i tijekom, a još detaljnije profesionalni radnici koji u ovim zajednicama politički, upravno ili provedbeno rade na području dugotrajne skrbi. Informiranje u projektu STAR također obuhvaća i poruke o zdravom starenju, starosnoj onemoćalosti i o suvremenoj deinstitucionaliziranoj dugotrajnoj skrbi te o mogućnostima jačanja međugeneracijske solidarnosti u suvremenoj zajednici. Javnost na području Primorsko-goranske županije i Općine Hrpelje – Kozina, u Obalnom domu umirovljenika Kopar i domu za starije osobe Kantrida posebice mora biti upoznata s ulogom i dostignućima projekta STAR pri deinstitucionalizaciji dugotrajne skrbi. Informiranje se provodi pomoću informacijskih aktivnosti koje su predviđene u projektu, kao i u redovitim tiskanim, audiovizualnim i

elektroničkim javnim informacijskim medijima uključenih partnera; bilo bi jako smisleno ukoliko bi lokalne novine imale redovitu rubriku u kojoj zajednicu upoznaje s projektom i njegovim sadržajem.

Kvalitetno informiranje temelj je permanentnog osvještavanja o ovim sadržajima, potrebama i zadaćama u zajednici, kako bi mislenost, svjesnost o potrebama i mogućnostima mogla pratiti suvremeni razvoj u EU. Osvještavanje se provodi prvenstveno na dva načina: prvi je stalno informiranje putem svih tiskanih, audiovizualnih i elektroničkih javnih informacijskih medija, a drugi su ljudi koji su u projektu STAR uključeni u nove programe, a njihove se dobre prakse šire putem osobne komunikacije. Osvještavanje cjelokupnog stanovništva, a posebice profesionalnih političkih, upravnih i provedbenih radnika, uvjet je za održivost razvoja programa ovog projekta, što je i jedan od njegovih glavnih ciljeva.

Kvalitetno informiranje o projektu i osvještavanje je također glavna metoda za prikupljanje kandidata za edukacije volontera i obiteljskih skrbnika u ovom projektu – ljudi se uključuju u ovakve i slične edukacije kada postanu svjesni potreba na području starenja i dugotrajne skrbi te kada su informirani o mogućnostima edukacije. Pri edukacijama koje dolaze nakon kvalitetnog informiranja i osvještavanja dolazi do manjeg osipanja, ali rezultati su dugoročni i u korist zajednice.

Informiranje i osvještavanje zajednice o ovim i srodnim projektima i programima za kvalitetno starenje je učinkovito ukoliko organizator mjesne mreže međugeneracijskih programa za kvalitetno starenje u mjestu uspostavi tijesnu suradnju s nositeljima informacijskih kanala, ukoliko ih informira o ovim sadržajima i brine se o tome da u zajednici što više stručnjaka izvještava o potrebnim sadržajima, a sudionici u programu o svojim dobrim iskustvima.

U projektu STAR su sljedeće zadaće namijenjene specijalno informiranju i osvještavanju te s njima povezanoj promociji projekta i komuniciranju njegovih provoditelja s javnošću; ove aktivnosti su raspoređene tijekom potpunog razdoblja projekta: od 1.10.2016. do 30.9.2018.

Komunikacijskim planom (C.1.1) partneri projekta u početnom periodu njegove provedbe (od 1.10.2016. do 31.3.2017.) određuju sve potrebne aktivnosti za adekvatno informiranje i osvještavanje te za promociju projekta i redovito komuniciranje provoditelja s javnošću.

Također, u početnom periodu je potrebno uspostaviti internetsku stranicu projekta (C.1.2), izdati informativnu brošura (C.2.1), informativni letak (C.2.2) i promocijski plakat (C.2.3) o projektu te napisati adekvatan članak (C.2.4).

Tijekom provedbe projekta slijede prezentacijski javni događaji (C.3.1), novinarske konferencije (C.3.2) i multimedijske objave (C.4.1), a također i drugi događaji po metodi pripovijedanja priča u skupinama (C.4.2).

Aktivnosti komuniciranja, informiranja, promocije, prezentacije i objava o projektu STAR, njegovim ciljevima, programima i rezultatima, provode i podržavaju svi njegovi partneri, a posebne zadaće pritom ima vodeći partner.

4 Plan uvođenja i poboljšavanja programa deinstitucionalizacije i edukacija za njih

Projekt STAR sadrži programe za deinstitucionalizaciju i poboljšanje dugotrajne skrbi, kako u domovima za starije osobe i drugim skrbničkim ustanovama, tako i u kućnom okruženju, gdje o skrbi brinu obiteljski i drugi neformalni skrbnici, sami ili u suradnji sa profesionalnim programima dugotrajne skrbi. U projektu je dio programa dogovoren i obavezan. A dio ovih programa u okviru projekta nije ni obavezan ni financiran; ove programe partneri planiraju zbog razvoja sveobuhvatne dugotrajne skrbi i zbog sinergije s obveznim programima te radi osiguravanja njihove održivosti.

4.1 Interna edukacija skrbničkog i drugog stručnog osoblja u domovima za starije osobe (aktivnost A T2.1)

Opis programa

Normalizacija je izraz za sveobuhvatno uređenje doma za starije osobe, sukladno potrebama i mogućnostima stanara, na način koji je što usklađeniji s njihovim navikama iz kućnog okruženja. Normalizacija je usmjerena na boravišne uvjete u ustanovi, na dnevni ritam i sadržaj svakodnevnice stanara, na način provedbe usluga skrbi te na odnose zaposlenika i drugih ljudi koji dolaze u ustanovu. Uvjet za normalizaciju je edukacija kompletnog kadra ustanove u vezi sa suvremenim konceptima, kod kojih je u prvom planu osobni odnos pun povjerenja, posao na temelju referenci i osobne biografije svakog stanara, organizacijska usklađenost među zaposlenicima, posebice između radnika u upravi, vođa i zaposlenika, između zaposlenika te rodbine i volontera. Odlučujuća je orijentiranost prema osobi, koja mora

biti vidna u svim procesima dana i prepoznatljiva u svim elementima života u domu. Uvjet procesa normalizacije su autonomni radni timovi na razini pojedinih kućanskih zajednica. Edukacija je orijentirana i na vođe organizacijskih jedinica, koji vode od dva do četiri autonomna radna tima.

Tijek provedbe

Edukacija stručnog osoblja trajat će 8 mjeseci. Obuhvatit će 114 zaposlenika u Obalnom domu umirovljenika Kopar i Domu za starije osobe Kantrida u Rijeci, to jest šest skupina autonomnih radnih timova – tri u Koprnu i tri u Rijeci – koji djeluju na razini pojedinih kućanskih zajednica te četiri vođe organizacijskih jedinica. Edukacija se odvija u trodnevnom modulu, koji sadrži teoretski i praktični, odnosno iskustveni dio, zato ga provode najmanje dva provoditelja, koji se dopunjuju pri radu u manjim skupinama.

Mjesto i vrijeme provedbe te provoditelj

Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci i Obalni dom umirovljenika Kopar, od 1.9.2017. do 30.4.2018. Oba doma imali su dobra iskustva pri ovoj vrsti edukacije s provoditeljem Firis Imperl d.o.o., zato je smisljeno pozvati ga na suradnju.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Redovito prisustvo sudionika, evaluacijska anketa, potvrda o edukaciji.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Permanentno obnavljanje znanja onih koji su educirani tijekom projekta, nove edukacije za druge radne timove.

4.2 Edukacija obiteljskih skrbnika (aktivnost A T2.2)

Opis programa

Edukacija obiteljskih skrbnika osnovna je i najjeftinija forma rasterećujuće pomoći za osobe koje u svakom mjestu snose prosječno tri četvrtine cjelokupnog bremena dugotrajne skrbi starosno onemoćalih, kronično bolesnih i invalidnih ljudi. To su najčešće supruge, koje su već i same u godinama, te kćeri i snahe; susjedi također često pomažu pri skrbi za osobe koje žive same. Svi ovi neformalni skrbnici obavljaju zahtjevnu životnu zadaću skrbi rođaka, uz svoj redoviti posao i druge obiteljske dužnosti. S obzirom da za ovu zadaću uopće nisu educirani,

potrebno im je ponuditi tečaj temeljnih znanja i vještina za skrb i njegu, kao i za zaštitu vlastitog tjelesnog i duševnoga zdravlja tijekom skrbi, povezati ih s lokalnim stručnjacima na ovom području i međusobno, kako bi mogli razmjenjivati iskustva, davati jedni drugima emotivnu podršku i jačati zdravu motivaciju za skrb.

Tijek provedbe

Program se provodi u dvije faze.

Prva je tečaj, kojeg sačinjavaju 10 tjednih sastanaka od po dva i pol sata, u skupini sa 15 do 25 sudionika. Svaki susret posvećen je jednom od akutnih sadržaja, s kojim se pri svojem poslu susreću obiteljski skrbnici. Ove sadržaje sudionicima prezentira patronažna sestra, fizioterapeut, njegovateljica i drugi stručnjaci – ukoliko je to moguće, lokalni. Na svakom susretu sudionici razmjenjuju i osobna iskustva po metodi socijalnog učenja u skupinama. Svatko dobiva priručnik *Obiteljska skrb za starijeg rođaka*.

Druga faza osigurava održivost programa u mjestu. Nakon završenog tečaja, skupina nastavlja s mjesečnim susretima po principu samopomoći u mjesnom **klubu rođaka**. Vodi ga jedan ili više sudionika tečaja, koji se za ovu ulogu jave dobrovoljno, za što ih je potrebno educirati. Klub rođaka nudi trajan prostor za razmjenu dobrih iskustava i za rješavanje pitanja koje kućna skrb donosi obiteljskim i drugim neformalnim skrbnicima.

Nakon završene edukacije, također su predviđana i dva prekogranična susreta obiteljskih skrbnika.

Mjesto i vrijeme provedbe

U Općini Hrpelje-Kozina edukacija će se provoditi od rujna do prosinca 2017., za prostore će se pobrinuti Općina.

Za Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci i Primorsko-goransku županiju edukacija će se provoditi u prostorima Doma za starije osobe Kantrida u Rijeci od 1.9. do 30.12.2017.

Na istim lokacijama će se nakon završene edukacije susretati mjesni klub rođaka.

Provoditelj

Institut Antona Trstenjaka za gerontologiju i međugeneracijski suživot, koji program edukacije već petnaest godina razvija i provodi u praksi; njegov program edukacije autorski je zaštićen.

Sudjelujući organizatori mreže kod partnera:

- Općina Hrpelje-Kozina: Irena Stropnik i Patricija Mihalič

- Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci i Primorsko-goranska županija: Marlen Mikac Marić i Sanja Vranić Jurčević.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Redovito učešće i aktivno sudjelovanje polaznika tečaja, na završetku anonimni evaluacijski upitnik o dosezanju ciljeva tečaja i zadovoljstvu sudionika.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Klub rođaka djeluje u mjestu sve dok nakon njega polaznici tečaja imaju potrebu za njim, obično oko godinu dana. Tečaj se u mjestu ponavlja onda kada se za njim javi potreba kod novih obiteljskih skrbnika; ukoliko je općina velika, smisleno ga je provoditi na različitim lokacijama, kako bi bio što bliže ljudima kojima je potreban. Iskustva ukazuju na to da je primjerna frekventnost ponavljanja jedanput godišnje na dvije do pet tisuća stanovnika. Prijave prikuplja i tečaj organizira organizator mreže.

4.3 Edukacija volontera (aktivnost A T2.3)

Opis programa

Program u mjestu razvija volonterstvo, koje odgovara na nematerijalne socijalne potrebe starijih osoba, posebice za osobnim međuljudskim odnosima, za predavanjem životnih iskustava te spoznavanjem posebnih mogućnosti i mogućnosti u starosti, pomažući im pri jačanju zdravog životnog stila. Volonteri se educiraju za osnivanje i vođenje tjednih sastanaka manje skupine, u kojoj prevladavaju stariji, a težnja je uključivanje barem nekog od pripadnika srednje i mlađe generacije. Također, svrha ovog programa je i povezivanje generacija, priprema srednje generacije na vlastitu starost, kao i upoznavanje mladih sa životom u trećem životnom razdoblju. Međugeneracijske skupine učinkovito sprečavaju usamljenost starijih ljudi u mjestu i jačaju osviještenost o potrebama i mogućnostima koje su odlučujuće za humano rješavanje nadolazeće demografske krize. Edukacija volonterskih vođa međugeneracijskih skupina za kvalitetno starenje i njihovo organizacijsko vođenje pomoću mjesnog organizatora mreže se je tijekom zadnje četvrtine stoljeće pokazalo kao najstabilniji i najjeftiniji program za kvalitetno starenje i jačanje međugeneracijskog suživota u zajednici.

Tijek provedbe

Pomoću informiranja zajednice, humanitarnih organizacija i stručnih službi, u mjestu se okuplja skupina od 15 do 20 volontera, koji se žele educirati za osnivanje i vođenje mjesne *međugeneracijske skupine za kvalitetno starenje*. Edukacija traje oko 10 mjeseci. Na njoj usvajaju potrebna znanja o starosti i zdravom starenju, komuniciranju o volonterstvu te pridobivaju vještine za osnivanje vlastite skupine i njeno vođenje po određenom programu – tijekom edukacije sa svojom skupinom obrađuju program sprječavanja padova u starosti. Nauče se koristiti metodu socijalnog učenja u skupini, pri kojoj je naglasak na kvalitetnoj kulturi razgovora i učenju iz iskustava svih članova skupine. U drugom dijelu edukacije, po pravilu dvoje vođa osnivaju svoju skupinu za kvalitetno starenje, koja obuhvaća do deset članova s kojima se susreću na tjednoj bazi, u adekvatnom prostoru, na sastancima koji traju sat i pol. Prva četiri mjeseca susreti se provode pomoću priručnika *Sprječavanje padova u starosti*, kojeg pored vođa dobivaju svi članovi skupine.

Kada skupina obradi program za sprječavanja padova, nastavlja s tjednim sastancima kao društvena međugeneracijska skupina za kvalitetno starenje. Pritom odabira ili jedan od drugih širiteljskih programa za zdravo starenje (npr. *Živimo s krvnim tlakom*, *Sigurno starenje*, *Čitalački program*, *Starimo trezno* i drugi), ili pak oblikuju sastanke skupine s temama za razgovor i aktivnosti po vlastitom izboru.

U zadnjem dijelu edukacije, volonterske vođe se osposobljavaju za jačanje volonterske kondicije, i to redovitom međusobnom povezanošću svih volontera u mjestu na mjesečnim sastancima *mjesne intervizijske skupine*. Tu se permanentno educiraju za svoj posao, razmjenjuju svoja dobra iskustva i rješavaju aktualna pitanja svojeg volonterskog rada, socijalno se povezujući. Redovito sudjelovanje na sastancima intervizijske skupine pomaže im osjetiti uspjeh i zadovoljstvo, zbog toga što je njihov volonterski rad koristan za ljude, za njih i cjelokupnu zajednicu, istodobno sprečavajući njihovu premorenost i druge oblike socijalne patologije. Za susrete intervizijske skupine brine se organizator mreže.

Mjesto i vrijeme provedbe

Za Općinu Hrpelje-Kozina edukacija volontera provodit će se od rujna 2017. do lipnja 2018., a prostore za edukaciju osigurat će Općina.

Za Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci i Primorsko-goransku županiju edukacija volontera provodit će se u prostorima Doma za starije osobe Kantrida u Rijeci od 1.9.2017. do 30.6.2018.

Na istim lokacijama će se nakon završene edukacije susretati intervizijska skupina volontera.

Provoditelj

Institut Antona Trstenjaka za gerontologiju i međugeneracijski suživot, koji program edukacije već petnaest godina razvija i provodi u praksi; njegov program edukacije autorski je zaštićen.

Sudjelujući organizatori mreže kod partnera:

- Općina Hrpelje-Kozina: Irena Stropnik i Patricija Mihalič
- Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci i Primorsko-goranska županija: Marlen Mikac Marić i Sanja Vranić Jurčević.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Pridobivanje oko 20 kandidata za volonterske vođe u mjestu, položen seminarski ispit iz vođenja skupine i vježbi za jačanje ravnoteže, osnivanje skupine, uspješna provedba širiteljskog programa *Sprječavanje padova u starosti* u skupinama, nastavljanje s redovitim susretima skupina, redovito sudjelovanje volonterskih vođa u mjesnoj intervizijskoj skupini. Na završetku edukacije vođe skupina ispunjavaju evaluacijski upitnik i dobivaju potvrdu o osposobljenosti. Nakon obrađenog programa za sprječavanje padova, svi sudionici skupina ispunjavaju evaluacijski upitnik o zadovoljstvu i uspješnosti.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Skupina volontera redovito se mjesečno susreće u svojoj mjesnoj intervizijskoj skupini. Ukoliko za to postoji potreba, osnivaju vlastito mjesno međugeneracijsko društvo za kvalitetno starenje, koje pomaže održivosti i većoj prepoznatljivosti volonterstva, ili se pak kao sekcija volontera pridružuju Udruzi međugeneracijskih društava koja djeluje pri Institutu Antona Trstenjaka. Ukoliko volonteri to žele, Institut ih uvodi u provedbu još nekog drugog širiteljskog programa. Za razvoj i dopunjavanje ove volonterske mreže je smisleno da se u mjestu barem na pet godina provodi nova edukacija volontera, za što se organizator mreže pravodobno dogovara s Institutom.

4.4 Edukacija organizatora mreža (aktivnost A T2.4)

Opis programa

Organizator mjesne mreže međugeneracijskih programa za kvalitetno starenje je menadžer za organizaciju, koordinaciju i kvalitetnu provedbu svih programa na ovom području. On je, dakle, organizacijski motor cjelokupne deinstitutionalizirane dugotrajne skrbi u mjestu, bilo da se ova širi iz mjesnog doma za starije osobe, iz mjesnog međugeneracijskog centra, iz neke od nevladinih organizacija, općinske uprave ili drugog centra.

U projektu STAR će za ovo biti educiran i uveden u posao organizator mreže za Općinu Hrpelje-Kozina i za Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci; zbog ključnog značaja organizatora mreže za održivo djelovanje i razvoj programa, provoditelj edukacije predlaže da se kod oba partnera u ovu edukaciju uključe po dvije stručne osobe.

Osnivanje mjesnih mreža za kvalitetno starenje i suživot među generacijama u više od sto mjesta širom Slovenije i Hrvatske ukazuje na to da je u svakom mjestu dovoljno ljudi koji su spremni volonterski posvetiti nešto vremena starijim osobama, ukoliko su informirani o starenju tijekom demografske krize, dobro educirani za volonterski rad sa starijim osobama, ako je njihov posao kvalitetno organiziran i vođen, te ako imaju iskustva o tome da pri svojem volonterskom radu i sami puno pridobivaju za svoj život i suživot s ljudima. Programe suvremene socijalne mreže za kvalitetno starenje i međugeneracijski suživot već četvrt stoljeća u Sloveniji i drugih zemljama razvija i uvodi Institut Antona Trstenjaka za gerontologiju i međugeneracijski suživot. Ovi programi obuhvaćaju četiri područja: 1. informiranje i osvještavanje zajednice o kvalitetnom starenju i suživotu generacija, 2. tečaje edukacije obiteljskih i drugih neformalnih skrbnika, profesionalnih skrbnika, menadžera za organiziranje bolje suradnje među mlađim i starijim, obiteljskih članova za suživot između starijih i mlađih i sl., 3. edukaciju volontera, posebice vođa međugeneracijskih skupina za kvalitetno starenje i širitelje raznih programa za zdravo i dostojanstveno starenje, te osoba koje se osobno druže sa starijim ljudima, kao i 4. programe za organizaciju održivog razvoja mjesne mreže za kvalitetno starenje i suživot generacija, za povezivanje subjekata u mjestu koji rade na ovome području te razvoj u smjeru općine ili ustanove primjerene za starost.

Međugeneracijski programi mjesne mreže za kvalitetno starenje pokazali su se kao najstabilnije oruđe za osvještavanje o suvremenim mogućnostima za kvalitetno zadovoljavanje potreba za kvalitetnim starenjem, jačanjem međugeneracijske solidarnosti i za deinstitutionaliziranom dugotrajnom skrbi. Ovi programi djeluju pretežno po principima samopomoći i volonterstva, zato su za općine i druge zajednice financijski vrlo održivi. Izračun

pokazuje da organizator mreže pokriva troškove pune zaposlenosti s vremenom koje za zajednicu daje oko dvadeset volontera s radom oko dva sata tjedno.

Uvjet za djelovanje programa je kvalitetna organizacija i vođenje. Osposobljenost i redovito menadžersko djelovanje organizatora mjesne mreže međugeneracijskih programa za kvalitetno starenje je zato od ključne važnosti. Iskustva pokazuju da je stabilan rad kvalitetnog organizatora mreže najpouzdanija podrška za održivost djelovanja programa koji su uvedeni u projektu kakav je STAR nakon njegovog završetka; u mjestu nadalje djeluju još nekoliko godina iz početnog entuzijazma pod uvjetom da se za njih u organizacijskom smislu brine mjesni organizator mreže i da u mjesnom centru imaju prostor za okupljanje; to je također uvjet za djelovanje samog centra.

U okviru projekta STAR će u općini Hrpelje-Kozina i u Primorsko-goranski županiji biti uveden niz novih zajedničkih programa za suvremene mjesne mreže za kvalitetno starenje. Informiranje i osvješćivanje te edukacija volontera i obiteljskih skrbnika već je opisano, a u nastavku će biti opisani dnevna skrb i suvremena IKT tehnologija za daljinsku zaštitu. Organizator mreže se pored ovih programa brine i za organizaciju i razvoj programa za zdravo starenje, povezivanje između generacija i za organizirano sudjelovanje civilnih neprofitnih organizacija u mjestu. Ovim programima za zdravo starenje sprečavamo preranu potrebu za dugotrajnom skrbi, a povezivanje generacija i suradnja organizacija u mjestu osnovni je uvjet za savladavanje demografske krize; ova dva sadržaja posla organizatora mreže zahtijevaju dodatan kratki opis.

Programi za zdravo starenje i povezivanje između generacija. Radi se o nizu redovitih i prigodnih aktivnosti, koje educiraju starije mještane za samostalno starenje u kućnom okruženju, za jačanje tjelesnog, duševnog i socijalnog zdravlja, a sve generacije za međugeneracijsko povezivanje. U prigodnim programima sudjeluju različiti profesionalni i civilni subjekti iz mjesta, a redoviti program su međugeneracijske skupine za kvalitetno starenje, koje vode educirani volonteri.

Organizirano sudjelovanje civilnih neprofitnih organizacija, koje u mjestu daju svoj doprinos kvalitetnom starenju, dugotrajnoj skrbi i povezivanju generacija. Inicijator ovog povezivanja u općini je prvenstveno organizator mreže. Pri suvremenoj deinstitucionalizaciji dugotrajne skrbi, nepogrešiva je civilna inicijativa i aktivno sudjelovanje mjesnih neprofitnih organizacija, koje djeluju uglavnom na principima volonterske samopomoći pri zadovoljavanju potreba stanovništva. U općini Hrpelje-Kozina ove su organizacije veoma aktivne i nepogrešivi su dionik deinstitucionalizacije dugotrajne skrbi; s njima su već u tijeku sastanci koordinacije. Uvjet za nepogrešiv besplatni doprinos volonterskog i civilnog potencijala je to da im Općina

omogućiti za to primjeren prostor, npr. u dnevnom centru, kao i stručnu pomoć preko educiranog organizatora mreže.

Tijek provedbe

Obuka se sastoji od šest cjelodnevnih edukacija i individualnih savjetovanja, koja su porazdijeljena tijekom cjelokupnog trajanja projekta. Naglasak edukacije je na socijalnom učenju u skupini iz iskustava u praksi, a u nju su integrirana i suvremena gerontološka i međugeneracijska znanja te znanja o socijalnim mrežama i njihovoj organizaciji u zajednici.

Edukacija kreće prije uvođenja programa za kvalitetnu starost u zajednici, pri čemu je važno da je organizator mreže od početka aktivno uključen u njihovu implementaciju, posebice pri informiranju i prikupljanju kandidata za edukaciju volontera i obiteljskih skrbnika. Na ovim edukacijama aktivno učestvuje i sudjeluje pri njima. Ovim se osposobljava za samostalno vođenje intervizijske skupine volontera, za organiziranje djelovanja kluba rođaka te za održivo djelovanje i širenje ovih i drugih programa, koji će tijekom projekta STAR biti implementirani u zajednice i ustanove sudjelujućih partnera.

Tijekom edukacija sudionici postupno preuzimaju svoju ulogu organizatora mreže međugeneracijskih programa za kvalitetno starenje i solidarni suživot generacija u zajednici. Pritom oblikuju program zadaća sukladno potrebama i mogućnostima svoje skupnosti ili ustanove. Posebna pažnja namijenjena je povećanju njihovih vještina za javni nastup, za informiranje i osvješćivanje javnosti o deinstitutionalizaciji, uvođenju u metodu socijalnog učenja u skupini, održavanju volonterske mreže, motiviranju pojedinaca i organizacija za sudjelovanje pri zadacima za kvalitetno starenje i međugeneracijski suživot u zajednici, zajedničkom planiranju i organiziranju, održivom održavanju socijalnih mreža te povezivanju s drugim zajednicama koje djeluju na sličan način i njihovim organizatorima mreže.

Mjesto i vrijeme provedbe

Edukacija se provodi djelomice na Institutu Antona Trstenjaka, djelomice u Domu za starije osobe Kantrida u Rijeci, a djelomice u Općini Hrpelje-Kozina.

Edukacija traje od ožujka 2017. do lipnja 2018.

Provoditelj

Institut Antona Trstenjaka za gerontologiju i međugeneracijski suživot, koji program edukacije već petnaest godina razvija i provodi u praksi; njegov program edukacije autorski je zaštićen.

Sudjelujući organizatori mreže kod partnera:

- Općina Hrpelje-Kozina: Irena Stropnik i Patricija Mihalič
- Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci i Primorsko-goranska županija: Marlen Mikac Marić i Sanja Vranić Jurčević.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Obavljene sve edukacijske obveznosti, anonimna anketa na završetku edukacije, uspješno uspostavljanje i organiziranje predviđene mreže u svojoj skupnosti ili ustanovi. Na završetku edukacije će oba organizatora mreže pridobiti potvrdu o provedenoj edukaciji.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Zajednica ili ustanova se brine za sistematizirano održivo djelovanje organizatora mreže. Organizator mreže se može uključiti u edukacijske i intervizijske susrete obnove gradiva za organizatore mreža na Institutu Antona Trstenjaka i povezati se s drugim organizatorima mreža i njihovim zajednicama u translokalne i prekogranične mreže.

Ukoliko se Općina uključi u svjetsku i nacionalnu *mrežu općina i mjesta primjerenih za starije osobe*, organizator mreže je njihov osposobljeni potencijal za ovaj vodeći svjetski program pri savladavanju zadaća i problema koje će u budućnosti sa sobom donijeti demografska kriza starenja stanovništva; s njime u roku od pet godina može načiniti veliki razvojni korak na ovom području, povezujući se sa svjetskim informacijama, metodama i dobrim iskustvima.

Sadržajno dobro i financijski vrlo povoljno je sistematično povezivanje svih programa dugotrajne skrbi, kvalitetnog starenja i edukacija u vezi sa solidarnim međugeneracijskim suživotom u *mjesni međugeneracijski centar*; organizator mreže je adekvatno educiran kadar za njegovo osnivanje i vođenje.

4.5 Dnevni centar u općini Hrpelje – Kozina (aktivnost A T3.1)

Opis programa

Pojam dnevni centar obično se odnosi na prostorije za dnevne djelatnosti korisnika a u manjoj mjeri na programe koji se provode u tim prostorijama - oni mogu biti vrlo različiti (vidjeti: Ergo inštitut, d.o.o., 2015. Dnevni centri za starije v EU. Mednarodno-primerjalna raziskava); na primjer: dnevna skrb, programi za rođake koji doma provode skrb za ostarjele obiteljske članove, zajednički programi za zdravo starenje, programi za sudjelovanje između

nevladinih organizacija s ovog područja, stručnih i upravnih službi u općini. Iz ovakvog centra također proističu i pobude za osvješćivanje cjelokupne zajednice o suvremenim programima dugotrajne skrbi, o kvalitetnom starenju te o izobrazbi u vezi sa solidarnim suživotom među generacijama tijekom nadolazeće demografske krize, za što će se pobrinuti organizator mreže. Programi su međusobno komplementarni, a ključ je u dobroj koordinaciji.

Program dnevne skrbi, koji će biti pilotski uveden tijekom projekta STAR, važan je činilac sveobuhvatne deinstitucionalizirane skrbi, budući da pomaže starijim mještanima i njihovim obiteljima da lakše i što dulje žive, dobivajući skrb u svojoj kući, uključeni u život mjesne zajednice. U suvremenom razvoju zbog financijske održivosti ova usluga često je povezana sa suvremenim mjesnim domom; u ovom slučaju služi i kao dobar prijelaz za eventualni puni boravak u kući.

Općina Hrpelje–Kozina još nema svoj mjesni doma za starije osobe, koji bi bio organski centar za cjelokupnu dugotrajnu skrb u mjestu. Općina će tijekom projekta STAR osnovati dnevni centar, koja ima potencijal da preuzme ulogu takvog centra dugotrajne skrbi.

Tijek i vrijeme provedbe i provoditelji

Tijekom projekta STAR će biti uspostavljen dnevni centar s pilot programom dnevne skrbi u prostorijama u vlasništvu Općine Hrpelje-Kozina, koji će također biti adekvatno opremljeni. U njemu će se provoditi dnevna skrb za 10 do 15 starijih ljudi, kojima je potrebna pomoć pri svakodnevnim poslovima, druženje i uključivanje u aktivnosti za zdravo starenje, a nije im još potreban smještaj u ustanovu za cjelodnevnu skrb. Ovaj program rasterećuje rođake, koji se brinu za starijeg obiteljskog člana, i omogućuje da stariji ostanu što dulje u svojem kućnom okruženju. Pilot će uključenim starijim osobama nuditi dnevni boravak i prehranu, socijalnu i zdravstvenu skrb, aktivnosti za održavanje tjelesne kondicije, radionice za vježbanje memorije te tematske i zabavne aktivnosti. Za provedbu programa bit će dodatno educirano 5 stručnih radnika. Nakon završetka pilotske provedbe, provoditelji će izraditi izvješće, koje će sadržavati i prijedloge za djelovanje ovog programa u okviru sveobuhvatnog mjesnog sustava dugotrajne skrbi.

Mjesto i vrijeme provedbe te provoditelj

Pripremanje i opremanje dnevnog centra u Hrpeljama, provoditelj je Općina Hrpelje-Kozina, rok provedbe rujan 2017.

Uspostavljanje dnevnog centra s pilot programom dnevne skrbi u dnevnom centru Općine Hrpelje-Kozina u periodu od 1.9.2017. do 30.4.2018., provoditelj je Obalni dom upokojencev Koper.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Pripremljen i opremljen centar; u njemu uspješno uveden program dnevne skrbi, zadovoljstvo korisnika s programom.

Pilotska aktivnost će na završetku projekta biti evaluirana anonimnim upitnikom za sudjelujuće stručne radnike, koji će raditi u pilotskim strukturama dnevnog centra, kao i za krajnje korisnike, tj. njihove rođake, u svrhu provjeravanja prednosti/slabosti i mogućeg poboljšanja sustava te posljedične dopune planova i smjernica *Prekograničnog programa razvoja deinstitutionalizacije dugotrajne skrbi*. Na temelju evaluacijskih upitnika i izvješća stručnih radnika, oba doma umirovljenika izradit će zajedničko izvješće evaluacije pilota, koje će sadržavati nacrt početnog stanja, opis pilota, akcijski plan, opis konstatacija, ocjenu napretka i eventualne prijedloge/preporuke za poboljšanje i dodatnu nadgradnju sustava deinstitutionalizacije dugotrajne skrbi, prvenstveno namijenjeno civilnom društvu, lokalnim zajednicama i državi.

Nastavljanje i mogućnosti nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Djelovanje dnevnog centra će nakon završetka projekta biti zavisno od odluke Općine i od načina financiranja deinstitutionalizirane skrbi nakon uspostavljanja sustava dugotrajne skrbi u Sloveniji. Kada u općini bude izgrađen mjesni dom za starije osobe, stručno je i financijsko smisleno uključivanje programa dnevne skrbi i drugih u projektu STAR uvedenih programa u cjelovit sustav mjesne dugotrajne skrbi u okviru doma. Naravno da je od suštinske važnosti da dom bude izgrađen po suvremenim načelima gradnje domova (5. generacija) i djeluje u okviru zajednice, kao središte sveobuhvatne dugotrajne skrbi u mjestu. To znači da pored cjelodnevnog skrbi u domu također provodi i skrb kod kuće, zdravstvenu njegu i razne servisne usluge, kao što je npr. dovoz hrane i slično, dnevnu skrb u kući, noćnu skrb (za dementne koji žive kod kuće) te prijeko potrebnu kratkotrajnu skrb (od jednog dana do jednog mjeseca) za predah obiteljskih skrbnika i druge suvremene programe dugotrajne skrbi. Dnevni centar, pilotska skrb u njemu i drugi programi, koji će biti uvedeni u projektu STAR u Općini Hrpelje-Kozina dobar su temelj za sveobuhvatnu organiziranu deinstitutionaliziranu dugotrajnu skrb u općini, a ujedno to može biti dobra priprema na gradnju suvremenog deinstitutionaliziranog općinskog doma za starije osobe.

4.6 Pilotsko uspostavljanje daljinske zaštite pomoću IKT u Općini Hrpelje-Kozina (aktivnost A T3.1) i osuvremenjivanje sustava „Halo, pomoć!“ u Rijeci

Opis programa

U sustavu suvremene dugotrajne skrbi važan je program zaštita i daljinska pomoć putem informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT). Ovaj program omogućuje da starija osoba živi relativno samostalno kod kuće, pri čemu joj osigurava veću sigurnost pri rješavanju zdravstvenih i socijalnih potreba. Kada je starijoj osobi potrebna pomoć, povezuje se s alarmnim centrom, koji radi 24 sata dnevno i brine se za potrebnu medicinsku ili socijalnu pomoć (npr. pri padu, slabosti, velike potrebe zbog usamljenosti i sl.).

Program pored nuđenja pomoći pri hitnom pozivu nudi još više. Suradnici sa starijim osobama mogu održavati i redovite telefonske kontakte prilagođene za svakog posebice. Tako prate njihovo zdravstveno stanje i kako se osjećaju, opominju ih na redovito uzimanje lijekova, za njih izvršavaju manje poslove – primjerice, naručuju ih na ljekarski pregled, razgovorima smanjuju njihovu usamljenost. Na ovaj način djeluju preventivno i rasterećujuće za stariju osobu i njene rođake. Time što omogućuju osobi život kod kuće, snižavaju troškove za smještaj u instituciji. Sustavi suvremene IKT za daljinsku pomoć, skrb i liječenje se naglo razvijaju i važan su element deinstitucionalizacije dugotrajne skrbi.

Tijek provedbe

Program daljinske zaštite pilotski će uvesti Obalni dom upokojencev Koper u općini Hrpelje-Kozina u sklopu svojeg centra za pomoć kod kuće Mali princ; program IKT daljinske zaštite je naime financijski održiv samo uz veliki broj uključenih korisnika. Obalni dom upokojencev Koper, koji služi servisu već 17 godina, dohvati 106 korisnika na području obalnih općina. U rodnoj kući Kantrida u Rijeci, koja je već uspostavila sustav "Hello, pomoć!", sustav će se ažurirati novom tehnologijom.

Mjesto i vrijeme provedbe te provoditelj

U Općini Hrpelje-Kozina sustav zaštite na daljinu uvest će Obalni dom upokojencev Koper u periodu od 1.9.2017. do 30.4.2018. Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci će istovremeni tehnički osuvremeniti svoj sustav „Halo, pomoć!“.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Uspješno uveden sustav pomoći na poziv na daljinu u Općini Hrpelje-Kozina, broj poziva i zadovoljstvo korisnika; tehnička osuvremenjenost sustava „Halo, pomoć!“ u Domu za starije osobe Kantrida u Rijeci.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Nakon završetka projekta, u Općini Hrpelje-Kozina bit će uveden sustav koji će djelovati po principu samofinanciranja korisnika i eventualnog sufinanciranja općine ili budućeg nacionalnoga sustava financiranja dugotrajne skrbi. Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci namjerava svoj sustav „Halo, pomoć!“ širiti u regiji.

4.7 Kućanska zajednica u Rijeci (aktivnost A T3.2)

Opis programa

Kućanske zajednice suvremeni su organizacijski oblik unutarnje deinstitucionalizacije doma za starije osobe, pri kojem su život i skrb stanara te njihovo suživot sa zaposlenicima, rođacima, volonterima i drugim posjetiteljima organizirani u skupinama od oko deset stanara, po principu normalizacije, s vlastitim kućanstvom i načinom života koji je najbliži životu u vlastitom kućanstvu; drugo ime za ovaj oblik je dom četvrte generacije, a ukoliko je u domu također uspostavljena i vanjska deinstitucionalizacija, uz tijesnu povezanost s životom i skrbi u cjelokupnoj mjesnoj zajednici, onda se radi o domu pete generacije. Preuređenje klasičnih domova druge i treće generacije po suvremenom konceptu četvrte i pete generacije od suštinskog je značaja za unutarnju deinstitucionalizaciju skrbničkih ustanova. Više o ovom sadržaju bit će napisano u poglavlju o prostornom uređenju, *5.1 Uređenje ustanova za dugotrajnu skrb*.

Tijek provedbe

Pilotski će biti osnovana kućanska zajednica za dvadeset stanara Doma za starije osobe Kantrida u Rijeci. U ovu svrhu bit će adekvatno uređen prostor: kuhinja i dnevna soba za zajedničke aktivnosti i individualne sobe za stanare. Pri planiranju aktivnosti u zajednici i tjeka dana sudjelovat će stanari, sukladno svojim sposobnostima i željama. Osnovno skrbničko osoblje u zajednici bit će permanentno, što omogućuje individualiziranu skrb, odnosno skrb orijentiranu na korisnika skrbi, na njegovu osobnu povijest i trenutačne potrebe. U ovu će svrhu biti dodatno educirano pet stručnih radnika.

Mjesto i vrijeme provedbe te provoditelj

Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci u periodu od 1.9.2017. do 30.4.2018.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Uspješno uvedena nova kućanska zajednica za 20 stanara i educirano 5 stručnih radnika za rad u njoj; oni dobivaju potvrdu o provedenoj edukaciji. Nakon završetka pilotskog uvođenja, stručno će osoblje izraditi izvješće o provedenom pilotu, koje će sadržavati opis provedbe inovativnih metoda rada u pilotu, reakcije korisnika, ocjenu napretka o poboljšanju kvaliteta života korisnika, prednosti i eventualne prijedloge/izvješća za poboljšanje, tj. dodatnu nadgradnju sustava dugotrajne skrbi.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Uvedena kućanska zajednica djelovat će u domu permanentno. Dom namjerava nastaviti s osnivanjem novih kućanskih zajednica u cijeloj ustanovi.

4.8 Prekogranična razmjena iskustava i metoda rada (aktivnost A T3.3)

Opis programa

Jedan od glavnih ciljeva programa STAR je prekogranična razmjena iskustava na području deinstitucionalizacije dugotrajne skrbi. Aktivnosti će se provoditi na razini stručne razmjene među zaposlenicima u dnevnom centru i kućanskoj zajednici, kao i među korisnicima skrbi.

Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci posjeduje mrežu koju sačinjava šest klubova za starije osobe širom grada. Djeluju po principu volonterstva članova, a organizacijsku i stručnu podršku im osigurava dom s gerontodomaćicama, fizioterapijom i drugim uslugama. Cilj klubova za starije osobe je čuvanje i njega njihovog zdravlja i mogućnosti, zadovoljstvo, samostalan život u njihovoj mjesnoj zajednici, međusobno prenošenje znanja i iskustava te aktivna društvena uloga u formi volonterstva. Radno vrijeme klubova je od 10.00 do 19.30 sati. Volonteri u klubovima provode redovite kulturne, edukacijske, rekreativne, društvene, zabavne, zdravstvene i socijalne aktivnosti. U njima se provodi savjetovanje i organiziranje projekata. U četiri kluba se provodi dijeljenje hrane narodne kuhinje Grada Rijeka. Klubovi za starije osobe otvoreni su za suradnju s lokalnom i regionalnom zajednicom. Njihov poseban doprinos je povezivanje izvaninstitucionalne i institucionalne skrbi starijih ljudi. Dom za starije osobe Kantrida u Rijeci na svojem području ima i uvedenu daljinsku pomoć, a IKT

tehnologijom u samom domu provodi suvremeni sustav kućanskih zajednica te upravljanje kvalitetom po sustavu E-qualin.

Obalni dom umirovljenika Koper slijedi proces deinstitucionalizacije, počevši od osnivanja skupina kućanstava u kojima se naglasak stavlja na pomicanje skrbi i njege od medicinskog do socijalnog modela, gdje su pojedinac, njegove želje, interesi i potrebe na prvom mjestu. Ustanovljeno je dnevno središte za osobe koje pate od demencije u kojima se osigurava svakodnevna briga za 10 - 15 korisnika. Dnevni centar otvoren je svakodnevno od 6.30 do 17.00 sati. U Centru za dnevnu njegu provode se aktivnosti za održavanje tjelesnih i intelektualnih sposobnosti, a istodobno uključivanjem starijih osoba u Centar za dnevnu skrb olakšavamo naše rođake koji brinu o starijoj obitelji. U ODU Koperu također pružamo kućnu pomoć, daljinsko čuvanje, pauze za ručak i program Vitica - program praćenja i provođenja sitnih zadataka za osobe koje još uvijek borave u kućnom okruženju.

Institut Antona Trstenjaka razvija i na terenu uvodi suvremene programe za rasterećujuću pomoć obiteljskim i drugim neformalnim skrbnicima, posebice njihovim edukacijama i organiziranjem skupina po principu samopomoći, razvija mjesne mreže za kvalitetno starenje i solidarni suživot generacija te educira organizatore mjesnih mreža za ove i slične programe pri rješavanju neophodnih zadaća pri starenju stanovništva.

U projektu će se provoditi razmjena ovih i drugih iskustava i metoda rada među partnerima projekta.

Tijek provedbe

Predviđeno je 6 prekograničnih susreta između Doma za starije osobe Kantrida iz Rijeke i Obalnog doma upokojencev Koper te 6 susreta između klubova za starije osobe iz Rijeke i Općine Hrpelje-Kozina – uvijek po 3 susreta u Sloveniji i po 3 u Hrvatskoj.

Između Instituta Antona Trstenjaka, Općine Hrpelje-Kozina i Doma za starije osobe Kantrida provodit će se razmjena iskustava uz primjere dobre prakse volonterstva, rada s obiteljskim skrbnicima i organiziranjima mreže međugeneracijskih programa za kvalitetno starenje.

Mjesto i vrijeme provedbe

- Razmjena dobre prakse i međusobnog susreta Doma za starije osobe Kantrida i Obalnog doma upokojencev Koper: prosinac 2017, veljača i travanj 2018, triput u Kopru i triput u Rijeci;

- Razmjena dobre prakse i međusobnog susreta Klubova za starije osobe iz Rijeke i Općine Hrpelje-Kozina: prosinac 2017, veljača i travanj 2018, tripot u Kozini i tripot u Rijeci;
- Razmjena iskustava Instituta Antona Trstenjaka s Domom za starije osobe Kantrida i Općinom Hrpelje-Kozina: tijekom cjelokupnog trajanja projekta, pri edukaciji organizatora mreže, volontera i obiteljskih skrbnika.

Provoditelji

Dom za starije osobe Kantrida, Obalni dom upokojencev Koper, Općina Hrpelje-Kozina i Institut Antona Trstenjaka.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Provedba planiranih susreta, zapisnici susreta, zadovoljstvo sudionika i prijenos saznanja iz iskustava partnera u svoje okruženje.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Razmjena dobre prakse nastaviti će se nakon uspostavljene suradnje između partnera u projektu, a za nju će se pobrinuti prekogranično vijeće koje će biti osnovano.

4.9 Osnivanje projektnog odbora (aktivnost M.1)

Opis programa

Projektno odbor je organ projekta STAR koji se brine o postizanju svoje svrhe i ciljeva. Sačinjavaju ga predstavnici svih partnera. Brine se za upravljanje i kontrolu sadržajnog, vremenskog i financijskog aspekta projekta te provjeravanje očekivanih rezultata; koordinaciju postupaka i procedura; kontakte i koordinaciju s vanjskim suradnicima; upravljanje komunikacijom između partnera, vanjskih suradnika i ostalih; rješavanje eventualnih problema; planiranje strategije za održivu suradnju i nakon završetka samog projekta. Djeluje putem sjednica. Važnije stvari usvajaju se glasovanjem članova.

Tijek provedbe

Projektno odbor konstituira se na početku projekta na pobudu vodećeg partnera, priprema plan zasjedanja i poslovnik djelovanja. Redoviti sastanci na svaka četiri mjeseca omogućuju permanentan monitoring i izvještavanje o tijeku pojedinih aktivnosti unutar radnih

sklopova projekta; tako je moguće tekuće rješavati i moguća kašnjenja. Ukupno je predviđeno 6 sjednica. Zapisnici svih 6 sjednica su dvojezični.

Svaki će partner Projektnom odboru podnijeti podatke o napretku, koji će temeljiti na zajedničkoj metodologiji monitoringa u cilju efektivnosti i efikasnosti provedbe: provode li se aktivnosti po predviđenom vremenskom planu i postiže li projekt predviđene ciljeve, sukladno predviđenoj potrošnji sredstava. Po potrebi će biti predlagane izmjene i korektivne mjere.

U završnoj fazi provedbe projekta, projektno će vijeće postaviti smjernice i pobrinuti se za oblikovanje strateškog plana za nastavljavanje suradnje i nakon završetka projektnih aktivnosti.

Mjesto i vrijeme provedbe te provoditelji

Svi partneri projekta STAR pod vodstvom vodećeg partnera, od 1.10.2016. do 30.9.2018.

Evaluacija i pokazatelji uspješnosti

Redovita zasjedanja, dvojezični zapisnici sjednica, efikasan monitoring projekta.

Nastavljanje i mogućnost nadgradnje nakon završetka projekta STAR

Prekogranična suradnja, koju uspostavlja projekt STAR, nastavlja se nakon njegovog završetka. U tu svrhu je smisljeno osnovati prekogranični stručni organ. On bi trebao djelovati kao regijski koordinator razvoja suvremene deinstitucionalizirane dugotrajne skrbi, programa za kvalitetno starenje, jačanje međugeneracijske solidarnosti tijekom demografske krize starenja stanovništva i prekograničnu razmjenu dobrih praksi na ovome području.

5 Plan uređenja prostora za podršku deinstitucionalizaciji

Prostorno i arhitekturno uređenje, koje odgovara mogućnostima i potrebama starijih ljudi, nepogrešiva je podrška suvremenoj deinstitucionaliziranoj dugotrajnoj skrbi u mjestu. Ništa ne utiče više na život i suživot ljudi od prostora u kojem žive i u kojem se kreću. Na ljudsko osjećanje, doživljavanje i ambijent u suživotu od velikog je utjecaja ljepota njegovog stana i uređenost mjesnog okruženja. Uspješnost skrbi u mnogome zavisi od toga kako su funkcionalno uređeni boravišni i drugi prostori doma za starije osobe.

Prostorno i arhitekturno uređenje za kvalitetno starenje obuhvaća tri glavna aspekta:

1. uređivanje ustanova za dugotrajnu skrb po suvremenim konceptima kućanskih zajednica i domova četvrte i pete generacije te mjesnih međugeneracijskih centara,
2. urbanističko uređenje grada po smjernicama svjetskog programa gradova i općina primjerenih za starost,
3. adaptacija stanova i kuća mještana za samostalan život u starosti.

Projektom STAR je posebice izravno obuhvaćen prvi aspekt. U Domu za starije osobe Kantrida bit će osnovana nova boravišna jedinica po konceptu kućanske zajednice, a u Općini Hrpelje-Kozina mjesni međugeneracijski centar za dnevnu skrb i programe kvalitetnog starenja u zajednici.

Drugi i treći aspekt obuhvaćeni su neizravno, preko informiranja i osvješćivanja zajednice, a u nastavku projekta moguće je uključivanje ovih zajednica u svjetsku mrežu gradova i općina prilagođenih starosti te uspostavljanje savjetovanja o tome kako mještani sami trebaju adaptirati svoje stanove za samostalan život u starosti.

U ovom planu ćemo ukratko opisati ove aktivnosti.

5.1 Uređenje ustanova za dugotrajnu skrb

Domovi za starije, koji su ušli u uporabu u drugoj polovici 20. stoljeća, izgrađeni su po industrijskim principima, a adekvatna tome je bila i organizacija života i skrbi u njima. Isto kao kod tvornica i stambenih blokova iz ovoga vremena, izgradnjom je upravljala tržišna funkcionalnost, a ljudsko osjećanje i ljepota prostora bili su zanemareni. Tijek života i uvjeti za suživot i suradnju u ovakvim su prostorima posve drugačiji od uvjeta u boravišnom ili radnom okruženju koji su stoljećima oblikovali ljude u njihovim kućama, radnim prostorima i naseljima. Zato se krajem prošlog stoljeća u različitim europskih zemljama krenulo s izgradnjom domova koji su po arhitekturi i konceptu rada više po mjeri čovjeka: stanara korisnika skrbi, njihovih profesionalnih skrbnika, rođaka, volontera i mjesta. U Njemačkoj, koja je među vodećima u kvalitetnom razvoju boravišnih prostora za starenje i dugotrajnu skrb, je zbog toga i uveden izraz *normalizacija* – prostor, ritam života i usluge te radni uvjeti i suživot žele približiti normalnom životu i suživotu u uređenoj obitelji i susjedstvu. Na ovome je području danas iza nas već četvrt stoljeća dobrih iskustava i saznanja. Uređivanje domova za starije osobe po načelima normalizacije nezamjenljiv je element unutarnje deinstitucionalizacije ustanova za dugotrajnu skrb.

Načela suvremene gradnje i uređenja domova za starije osobe i drugih skrbničkih ustanova su sljedeće.

- Dom za starije osobe morao bi biti na raspolaganju ljudima u lokalnom mjestu, u kome se osjećaju domaće, isto kao i vrtić, dućan i pošta.
- Treba biti smješten u centru mjesta, kako bi stanari kroz prozor mogli vidjeti djecu koja idu u školu, kao i odrasle koji idu u trgovinu, a također i zbog toga da bi ih lokalni i drugi mještani mogli posjećivati usput.
- Stanar treba imati jednokrevetnu sobu sa sanitarijama, koja jedina osigurava njegovu osobnu intimnost i osobni životni ritam u ustanovi. Oprema je svojom vlastitom opremom od kuće. Višekrevetne sobe prouzrokuju puno nehotičnog institucijskog nasilja, budući da ljudi pate jedan uz drugog zbog sasvim suprotnih navika u vezi sa spavanjem, gledanjem televizije, otvaranjem prozora i sl. Za starijeg čovjeka jednokrevetna soba danas nije više nadstandardna, s višom cijenom, već temeljno pravo na osobnu intimnosti i dio osnovnog boravišnog standarda uslijed starosne onemoćalosti.
- Otprilike deset soba povezano je u *kućansku zajednicu*. Njen centar je velika boravišna kuhinja s živahnim dnevnim prostorom. To je zajednički prostor za kuhanje i jelo, druženje, zajedničke aktivnosti s volonterima i rođacima. Život, skrb i osnovnu njegu u kućanskoj zajednici vodi stalna (prezentna) osoba – kućna domaćica. Zajednički prostor ima jedinstven prepoznatljiv izgled, jer ga na svoj način opremaju kućne domaćice, stanari, rođaci i volonteri, koji borave u toj kućanskoj zajednici.
- Skrb je individualizirano orijentirana prema osobi, odgovara njenoj osobnoj povijesti i orijentaciji, ukusu, navikama, posebice u vezi s ustajanjem, odmorom i sl. – sve ovo je za humanu kakvoću skrbi i njege u onemoćalosti podjednako važno, u istoj mjeri kao dijagnoze bolesti za pravilno liječenje.
- Polazišna točka skrbi je očuvanje ljudskih kapaciteta i njihovo jačanje. Kod demencije, na primjer, čulo mirisa ostaje neoštećeno, zato se koristi aromoterapija mirisima koje je čovjek u životu volio, a kod umirućih osoba se, recimo, komunikacija prvenstveno provodi dodirrom. Usluge njege pritom nisu zapostavljene, već individualizirane s obzirom na potrebe pojedinca; korisnicima skrbi ih ne nude impersonalno, po dijagnostičkoj ili tržišnoj nivelaciji, kao što je to slučaj u institucionaliziranim ustanovama, gdje se život odvija po mjeri ustanove, a ne po mjeri stanara i skrbnika.

- Uvjet za osobni odnos pri njezi i skrbi je stalnost osnovnog skrbničkog osoblja u zajednici (prezentnost), dok specijalizirane zdravstvene i druge usluge kod pojedinih stanara i u cjelokupnoj zajednici obavljaju profesionalci koji u zajednicu dolaze izvana, kao što je to slučaj i pri skrbi kod kuće.
- Svaku jedinicu vodi samostalan radni tim. Timove u cijeloj ustanovi povezuje zadaća zajedničkog razvoja i kvalitete. Više manjih mjesnih domova povezano je u jedinstveni sustav (grozd domova), zbog razvojnih razloga (razmjena dobrih iskustava) i financijske održivosti (skupna nabavka, uprava ...).
- Mjesni je dom tijesno povezan s djelovanjem mjesta. Sistematično se brine o dobroj suradnji s rođacima i volonterima. U mjestu obavlja druge djelatnosti dugotrajne skrbi: skrb i servisne usluge kod kuće, dnevnu, noćnu i privremenu skrb, organizirani stanovi za pružanje skrbi, mini mjesni hospicij u domu i sl. Centar je za informiranje mještana o zdravom starenju, skrbi i solidarnoj povezanosti između generacija. Također ih povezuje i određena kontaktna točka, npr. zajednička kavana ili cvjećara u auli doma. Na život starijih ljudi u domu i na uzgoj djece veoma dobro utiče tijesna prostorna i sadržajna povezanost između mjesnog doma i vrtića.

Arhitekturno uređenje doma po sustavu kućanskih zajednica s jednokrevetnim sobama i velikom lijepom boravišnom kuhinjom također nazivaju i domom četvrte generacije, a dom pete generacije postaje onda kada se razvije što tješnja povezanost s mjesnom zajednicom, uz što veću samostalnost starije osobe kojoj je potrebna dugotrajna skrb (npr. sustav apartmana za pružanje skrbi).

Suvremeni dom ima dakle tri sfere. Prva je posve privatna – to je stanareva soba. Druga je zajednička, društvena – to je velika i lijepa dnevna boravišna kuhinja. Treća je javna – to je zajednička knjižnica, kavana u predvorju, frizer, pediker, fitnes za kuću i kraj, vrt – po mogućnosti zajednički s vrtićem i mjesnim parkom i sl. Sve tri sfere su za kvalitetan život u ustanovi podjednako važne, neophodne. Bez intimnog prostora, čovjek je depersonaliziran, bez zajedničkog dnevnog prostora nema osobnih odnosa, nema prijenosa osobnih iskustava i doživljaja između ljudi, čovjek tone u usamljenost. Bez otvorenog prostora za sve kućanske zajednice, sve zaposlene i sve stanare i mještane, dom za starije osobe izolirana je institucija, koja se i uz najbolju volju uprave i osoblja neprestano truje iznutra, karakterističnom institucijskom patologijom, prouzrokujući poznate *ozljede u domu*, kako stanarima, tako i zaposlenicima, a mjesno okruženje lišeno je najveće zalihe stručnog znanja i iskustava o skrbi i suživotu zdravih i nemoćnih ljudi.

Suvremen mjesni dom je po pravilu manji (50 do 80 stanara), sa oko pet kućanskih zajednica. Svojim brojnim programi za okruženje predstavlja centar za sveobuhvatnu dugotrajnu skrb u mjestu, a više manjih mjesnih jedinica zajedničkom je upravom i razvojem povezano u grozd.

5.2 Urbanističko uređenje po smjernicama mjesta primjerenog za starost

Svjetska zdravstvena organizacija je u prvome desetljeću ovoga stoljeća postavila sebi za cilj tražiti uspješan odgovor za nadolazeći val starenja stanovništva. Pomoću gerontološke struke i istraživanja širom svijeta o tome što odgovara, a što ne odgovara starosti, oblikovala je *svjetski program mjesta i općina primjerenih za starost*, s konkretnim preporukama za prostorni i komunikacijski razvoj te razvoj usluga i ostali društveni razvoj mjesnog okruženja i zajednice, kao i za ruralno okruženje i zajednice.

Uređenje javnih i privatnih zgrada i okolnih površina po mjeri starijih ljudi prva je od osam područja razvoja općine ili mjesta primjerenog za starost. Ova uređenost ima velik izravni utjecaj na zdravo, sigurno i dostojanstveno starenje, na pokretljivost i samostalnost starih, bolesnih i invalidnih osoba. A pored toga, prostorno uređenje u smjeru okruženja primjerenog za starost, također odgovara i obiteljima, djeci i općenito cjelokupnom stanovništvu.

Općine i gradovi koji se odluče za razvoj u smjeru zajednice primjerene za starost, na najvišoj političnoj i stručnoj razini usvajaju petogodišnji program razvoja mjesta primjerenog za starost ili općine primjerene za starost, kojeg je oblikovala Svjetska zdravstvena organizacija, i uključuju se u svjetsku i nacionalnu mrežu gradova i općina primjerenih za starost. Svjetska iskustva govore da se na ovaj način s malo troškova postižu velike promjene u mjestu, a posebice se mogu mobilizirati i povezati sve političke, stručne i civilne sile u zajednici u skupno zalaganje za kvalitetno starenje, što je podjednaka potreba svih, bez obzira na spol, političko i nazorsko uvjerenje ili stupanj obrazovanja. U Sloveniji ovu mrežu povezuje i koordinira Institut Antona Trstenjaka za gerontologiju i međugeneracijski suživot.

Projekt STAR u svojim programima za deinstitutionaliziranu dugotrajnu skrb i prekogranično povezivanje i razmjene dobrih praksi sadrži više elemenata iz programa mjesta i općina primjerenih za starost. Smisleno je da svaki od partnera tijekom projekta informira i osvješčuje skupnost po metodi preporuka ovog svjetskog programa za kvalitetno starenje i solidaran suživot generacija u stoljeću demografske krize. A održivost uvedenih programa projekta STAR u sudjelujućim općinama, mjestima i ustanovama ojačat će ukoliko se tijekom projekta ili nakon njega budu uključile u mrežu mjesta i općina primjerenih za starost.

5.3 Adaptacija stanova i kuća građana za život u starosti

Adaptacija stanova i kuća građana za što lakši i samostalniji život u starosti u prvome je planu zalaganja europskih zemalja za kvalitetnu, humanu i financijsku održivu dugotrajnu skrb. Već minimalne adaptacije povećavaju sigurnost starog čovjeka, npr. držači u kupaonici i sanitarijama, automatsko osvjetljenje stepenica i hodnika, a značajnije adaptacije kupaonice, širine vrata za invalidska kolica, odstranjivanje pragova u stanu, montaža lifta i slično, omogućuju čovjeku ostati kod kuće i onda kada bi se zbog starosne onemoćalosti, kronične bolesti ili invalidnosti morao preseliti u skrbničku ustanovu.

Stanovi i kuće u većini slučajeva nisu izgrađene po mjerilima za boravak ljudi kojima je potrebno više ili manje skrbi pri obavljanju osnovnih svakodnevnih potreba. Ovi ljudi u većini slučajeva nisu svjesni mogućnosti i potrebe za adaptacijom svojega stana za boravak u starosti, ili pak misle da je ovakva adaptacije prevelik financijski trošak. Iskustva ukazuju na to da je u više od 60 % slučajeva dovoljna manja adaptacija koja sa sobom ne donosi veće troškove. Europske se države projektima, nepovratnim financijskim poticajima i povoljnim kreditima značajno zalažu za to da ljudi pravodobno prilagode svoj stan za život u starosti.

U projektu STAR je dio programa usmjeren i u adaptaciju stanova za starost. Ovaj aspekt sadrže sljedeća dva programa.

Educirani volonteri će tijekom projekta osnovati skupine za kvalitetno starenje, u kojima će provoditi 15-tjedni *širiteljski program za sprječavanje padova u starosti*. U njemu se sudionici ne samo detaljno upoznaju s informacijama o adaptaciji stanova za starost, već svatko za svoj stan provodi temeljitu analizu opasnosti i mogućnosti za adaptaciju i, ukoliko je to moguće, izvode ove adaptacije. Kada o ovome razgovaraju u skupini, povećavaju svoju motiviranost za adaptaciju, kao i uvid u realne mogućnosti u vezi s tim. Svako njihovo dobro iskustvo pri adaptaciji stana se putem susjedskih, rođaćkih i prijateljskih mreža širi mjestom. Širiteljski program sprječavanja padova u starosti odlična je narodna preventiva, gdje educirani volonteri u svojim skupinama obrađuju sigurnosne čimbenike za sprječavanje padova – jedan od četiri je adaptacija stanova.

Spoznaja o potrebi i mogućnostima uređenja stanova i kuća građana za život u starosti važan su sadržaj *informiranja i osvješćivanja* u projektu STAR. S ovim sadržajima bi moralo biti dobro poznato cjelokupno skrbničko osoblje, a posebice socijalni skrbnici kod kuće, obiteljski skrbnici, patronažne medicinske sestre, socijalni radnici i drugi koji ulaze u domove za starije osobe, budući da na licu mjesta mogu vidjeti primjerenost boravišta za život starije

osobe i mogu razgovarati o mogućnostima adaptacije. A putem medije je potrebno neprestano širiti informacije po cjelokupnoj zajednici.

Mi se u okviru programa Svjetske zdravstvene organizacije *Mjesta i općine primjereni za starost* zalažemo da stručne službe za okolicu, prostor i infrastrukture budu dobro educirane o potrebama i mogućnostima adaptacije stanova za život u starosti. Ove službe bez dodatnih troškova mogu postati najstručnije *savjetovalište za gradnju i adaptaciju stanova za život u starosti*. Ovo savjetovanje se također može odvijati i u dnevnome centru za starije ili u domu za starije osobe.

6 Sažetak zadaća za podršku deinstitucionalizaciji u projektu STAR

BR.	ZADAĆA	ROK	ODGOVORAN
	Aktivnosti komuniciranja, informiranja, promocije, prezentacija i objava o projektu STAR, njegovim ciljevima, programima i rezultatima	1.10.2016. do 30.9.2018., potom trajno	svi partneri, prvenstveno vodeći
1	Interna edukacija skrbničkog i drugog stručnog osoblja u domovima za starije osobe	1.9.2017. do 30.4.2018.	Dom Kantrida i Obalni dom upokojencev Koper
2	Edukacija obiteljskih skrbnika	1.9. do 30.12.2017.	Institut Antona Trstenjaka, Općina Hrpelje-Kozina i Dom Kantrida s Primorsko-goranskom županijom
3	Edukacija volontera	1.9.2017. do 30.6.2018.	Institut Antona Trstenjaka, Općina Hrpelje-Kozina i Dom Kantrida s Primorsko-goranskom županijom
4	Edukacija organizatora mreža	od ožujka 2017. do lipnja 2018.	Institut Antona Trstenjaka, Općina Hrpelje-Kozina i Dom Kantrida
5	Dnevni centar u općini Hrpelje – Kozina s programima	rujan 2017.; dnevna skrb od 1.9.2017. do 30.4.2018.	Općina Hrpelje-Kozina Obalni dom upokojencev Koper
6	Pilotsko uspostavljanje zaštite na daljinsku pomou IKT u Općini Hrpelje-Kozina i osuvremenjivanje sustava „Halo pomoć“ u Rijeci	od 1.9.2017. do 30.4.2018.; osuvremenjivanje „Halo pomoći“ u Rijeci	Obalni dom upokojencev Koper Dom Kantrida
7	Kućanska zajednica u Rijeci	od 1.9.2017. do 30.4.2018.	Dom Kantrida
8	Prekogranična razmjena iskustava i metoda rada	od prosinca 2017. do travnja 2018.	Dom Kantrida, Obalni dom upokojencev Koper,

			Općina Hrpelje-Kozina, Institut Antona Trstenjaka
9	Osnivanje projektnog odbora	od 1.10.2016. do 30.9.2018.	svi partneri pod vodstvom vodećeg partnera
	Suvremeno uređenje prostora u institucijama za dugotrajnu skrb, urbanističko uređenje po načelima zajednica primjerenih za starost te adaptacija stanova i kuća za život u starosti	tijekom projekta i nakon njega	svi partneri

Čezmejni program razvoja deinstitucionalizacije dolgotrajne oskrbe

Projekt STAR – Starost brez meja/Starost bez granica, aktivnost T1.3

Izdalal: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje

Raziskovalci: prof. dr. Jože Ramovš, Tina Lipar, Marta Ramovš, mag. Ksenija Ramovš

Ljubljana, september 2017

Kazalo

1 Uvod	2
2 Pregled zakonodaje	5
3 Načrt informiranja in ozaveščanja javnosti in profesionalnih delavcev	8
4 Načrt uvajanja in izboljševanja programov deinstitutionalizacije ter izobraževanja zanje	10
4.1 Interno izobraževanje oskrbovalnega in drugega strokovnega oseb v domovih za stare ljudi.....	10
4.2 Izobraževanje družinskih oskrbovalcev.....	11
4.3 Izobraževanje prostovoljcev.....	13
4.4 Izobraževanje organizatorjev mrež.....	15
4.5 Dnevni center v občini Hrpelje – Kozina.....	19
4.6 Pilotna vzpostavitev varovanja na daljavo s pomočjo IKT v Občini Hrpelje-Kozina in posodobljene sistema »Halo, pomoč!« na Reki.....	21
4.7 Gospodinjna skupina na Reki.....	22
4.8 Čezmejne izmenjava izkušenj in metod dela.....	24
4.9 Vzpostavitev projektnega sveta.....	26
5 Načrt prostorskega urejanja za podporo deinstitutionalizaciji	27
5.1 Urejanje ustanov za dolgotrajno oskrbo.....	28
5.2 Urbanistično urejanje po smernicah starosti prijaznega kraja.....	30
5.3 Urejanje stanovanj in hiš občanov za življenje v starosti.....	31
6 Povzetek nalog za podporo deinstitutionalizaciji	33

Povzetek

Čezmejni program razvoja deinstitutionalizacije dolgotrajne oskrbe (T1.3) je kot dogovorjeni program odzivanja na akutne potrebe po razvoju sodobne dolgotrajne oskrbe glavno usmerjevalno orodje v času projekta STAR in po njegovem zaključku. V njem so predstavljene konkretne dogovorjene rešitve za izboljšanje razpoložljivosti in pestrosti ter dostopnosti in dosegljivosti storitev in programov. V uvodnem delu je orientacijsko prikazana dolgotrajna oskrba; cilj deinstitutionalizacije je razvoj humanega in finančno vzdržnega sistema ob naglem večanju potreb zaradi staranja prebivalstva, pri čemer je nujno razvijati tako institucionalno oskrbo, ki pokriva četrtno potreb, kakor neformalno družinsko, ki pokriva tri četrtine potreb. Poudarjen je premik k pristopu usmerjenem na človeka in na podporo družinskim oskrbovalcem. V drugem poglavju programa je kratko prikazana zakonodaja s tega področja v Sloveniji in na Hrvaškem. Tretje poglavje je posvečeno načrtu informiranja in ozaveščanja za javnosti in profesionalnih delavcev, ki so pomembni za politično načrtovanje in delovanje dolgotrajne oskrbe. Osrednje poglavje je Načrt uvajanja in izboljševanja programov deinstitutionalizacije ter izobraževanja zanje. V skladu z izsledki študije je v izvedbi projekta STAR predvideno uvajanje novih alternativnih oblik dolgotrajne oskrbe, posodabljanje obstoječih, usposabljanje za eno in drugo ter izmenjava dobrih praks med partnerji. Zadnje poglavje vsebuje načrt za sodobno prostorsko urejanje v podporo deinstitutionalizaciji in sicer: ustanov za dolgotrajno oskrbo, da lahko v njih steče proces notranje deinstitutionalizacije, urbanistično urejanje po načelih starosti prijaznih krajev in skupnosti ter urejanje stanovanj in hiš občanov za lažje samostojno življenje v starosti. Na koncu so v tabeli povzete naloge za podporo deinstitutionalizaciji v projektu STAR.

Ključne besede: dolgotrajna oskrba, deinstitutionalizacija, novi programi oskrbe, čezmejna mreža, informiranje in ozaveščanje skupnosti

1 Uvod

Glavni skupni cilj projekta STAR (C.2) je okrepitev partnerstva med lokalnimi upravami in deležniki za socialnovarstvene storitve za razvoj novih oblik dolgotrajne oskrbe in nadgradnjo obstoječih modelov in načel v skladu z družbenim procesom deinstitutionalizacije. Projekt vzpostavlja čezmejno partnersko mrežo vertikalno in horizontalno povezanih subjektov s področja lokalne uprave, izvajalcev dolgotrajne oskrbe in razvojnih ustanov na tem področju. V mreži bodo partnerji soustvarjali nove programe in modele za deinstitutionalizirano dolgotrajno socialno oskrbo. V ta namen bodo organizirali sodobna usposabljanja, izmenjavo dobrih praks in pobud ter vzpostavili organizacijo za trajnost uvedenih programov in razvoja na področju deinstitutionalizirane dolgotrajne oskrbe.

V ta namen je bila v prvem obdobju projekta STAR s pomočjo za to ustanovljenega *Čezmejnega strokovnega odbora* (A T1.2) narejena in s strani Strokovnega sveta projekta potrjena *Čezmejna primerjalna študija socialnovarstvenih storitev* (T1.1.1). Na njeni osnovi in v projektu dogovorjenih nalog je izdelan pričujoči *Čezmejni program razvoja deinstitutionalizacije dolgotrajne oskrbe* (T1.3). V projektu STAR je zapisano, da je to »glavni output projekta«; je namreč osnova za njegovo izvajanje ter izziv, da ga partnerji v tem času dopolnjujejo v skupno programsko usmeritev za delovanje te čezmejne partnerske mreže za razvoj sodobne deinstitutionalizirane dolgotrajne oskrbe v svojih skupnostih po zaključku projekta STAR.

Program je neposredno namenjen vsem izvajalcem in deležnikom v projektu ter politiki, upravi, medijem, strokovni javnosti in vsem občanom v skupnostih partnerjev projekta STAR. Ti so:

1. Občina Hrpelje-Kozina – vodilni projektni partner
2. Obalni dom upokoencev Koper – Casa costiera del pensionato Capodistria – projektni partner
3. Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje – projektni partner
4. Dom za starije osebe Kantrida Rijeka – projektni partner
5. Primorsko-Goranska Županija – projektni partner
6. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti – pridruženi partner
7. Ministarstvo Socijalne Politike i Mladi – pridruženi partner

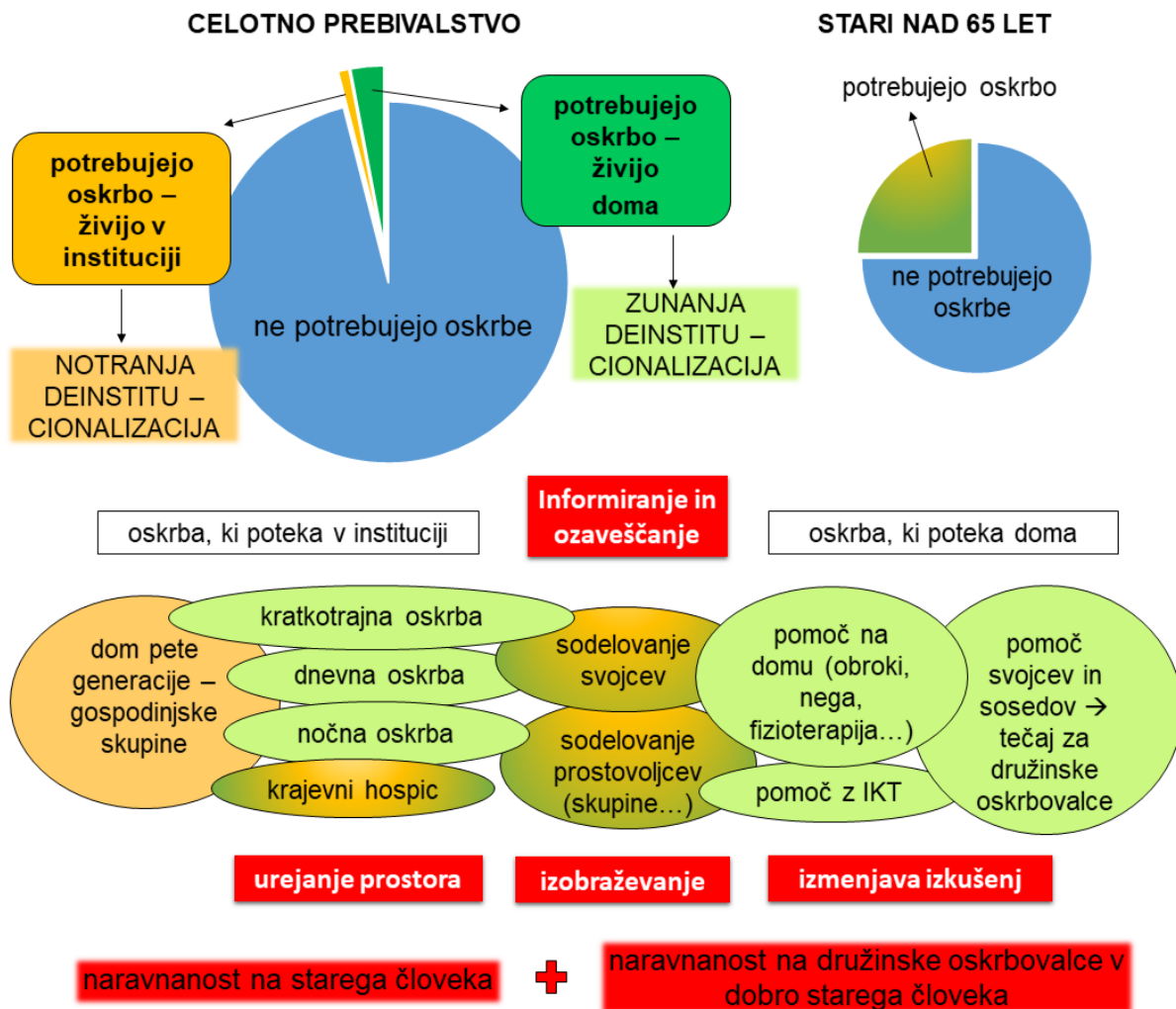
Čezmejni program razvoja deinstitutionalizacije dolgotrajne oskrbe v projektu STAR izhaja iz današnjih statističnih podatkov ob staranju prebivalstva, iz terenskega ugotavljanja,

kaj ljudje potrebujejo, kaj zmorejo in kaj hočejo glede svojega staranja in dolgotrajne oskrbe, kaj potrebujejo, zmorejo in hočejo lokalne skupnosti na tem področju ter iz gerontološko-medgeneracijskih znanstvenih spoznanj ter dobrih praks pri današnjem razvoju doma in drugod v Evropi na tem področju. Stanje prikazuje spodnja Slika 1.:

- Danes potrebuje oskrbo okrog 4 % prebivalstva – 1 % jih oskrbujejo institucije, 3 % doma družinski oskrbovalci. Od prebivalstva, ki so starejši od 65 let, pa potrebuje oskrbo slaba četrtnina.
- Zunanja deinstitutionalizacija prinaša možnosti, da lahko ljudje ob starostnem pešanju živijo in so oskrbovani doma do konca življenja ali čim dlje. To se dosega z informiranjem in ozaveščanjem celotnega prebivalstva, prilagajanjem njihovih stanovanj za življenje v starosti, z usposabljanjem družinskih in drugih neformalnih oskrbovalcev v domačem okolju, organiziranjem dnevnih centrov, pomočjo na domu, dnevno in nočno oskrbo, pomočjo s sodobno informacijsko komunikacijsko tehnologijo (IKT) in z drugimi programi za razbremenilni pomoč družinskim oskrbovalcem. Načelo zunanje deinstitutionalizacije je, da mora delovati v kraju vsaj deset programov v korist oskrbovanja na domu na en institucionalni program.
- Notranja deinstitutionalizacija oskrbovalnih ustanov za stare ljudi prilagaja bivalne prostore, dnevni ritem življenja, program oskrbe in druge vidike čim bolj po meri dotedanjšega življenjskega sloga oskrbovancev v njihovem domačem okolju, delovanje ustanove pa tesno povezuje s krajevno skupnostjo preko dela s svojci, vključevanja prostovoljcev in na druge načine; načela za prilagajanje prostor in sistema ustanove so v zadnjem poglavju tega programa. Deinstitutionalizirana ustanova za dolgotrajno oskrbo v kraju je najbolj primerno krajevno medgeneracijsko središče za vodenje celotne dolgotrajne oskrbe v kraju in sicer zaradi finančne zdržnosti (ima največ tovrstnega znanja, izkušenj in tehnologije), humane oskrbe v svoji ustanovi in učinkovitega razvoja krajevnega sistema dolgotrajne oskrbe za prihodnost, ko se bodo potrebe po oskrbe zelo povečale.
- Učinkovita notranja in zunanja deinstitutionalizacija sta najučinkovitejše sredstvo za preprečevanje nehotenega nasilja nad starimi ljudmi. Z usposabljanjem družinskih oskrbovalcev in drugimi programi razbremenilne pomoči se zmanjšuje tisto nasilje nad onemoglimi starimi ljudmi, ki ga družinski oskrbovalci povzročijo nehote zaradi lastne izgorelosti, notranja deinstitutionalizacija domov za stare ljudi pa zmanjšuje tisto nasilje nad oskrbovanci, ki ga povzročijo poklicni oskrbovalci nevede in nehote zaradi preobremenjenosti in zaprtosti v geto ustanove (zlasti zanemarjanje, grde besede ...) ter zaradi neprimernih

prostorov in sistema oskrbe, ki je naravnan na ustanove namesto na človeka (zlasti večposteljne sobe, dnevni red v nasprotju z osebno zgodovino in navadami oskrbovanca).

Slika 1. Sodobna celovita deinstitutionalizirana dolgotrajna oskrba – notranja in zunanja

Deinstitutionalizirana dolgotrajna oskrba v kraju odločilno prispeva sedanjim in bodočim občanom ob večanju deleža prebivalstva k temu, da živijo dostojanstveno in kvalitetno v starosti prijaznih razmerah: čim dlje v domačem okolju, kjer se dobro znajde in je blizu svojih, da lahko izbira med različnimi oskrbovalnimi programi, da oskrbovalci niso zaradi preobremenjenosti v nevarnosti, da sami zbolijo, in da je celoten sistem dolgotrajne oskrbe finančno vzdržan in human. Nemogoče je, da bi ustanove v prihodnje zmogle oskrbo trikrat večjega števila ljudi, zato je sedanja deinstitutionalizacija (notranja v ustanovah, zunanja v skupnosti in povezava obeh v enovit sistem oskrbe v kraju) bistveni korak v pripravi na povečane potrebe po oskrbi v prihodnjih letih.

2 Pregled zakonodaje

2.1. Slovenija

Dolgotrajna oskrba v Sloveniji še ni sistemsko urejena; Vlada pravkar pripravlja ta zakon. Sedaj se izvaja v ločenih sistemih socialne varnosti, ki jih ureja več področnih zakonskih in podzakonskih aktov. Trenutno se dolgotrajna oskrba giblje znotraj naslednjih zakonskih podlag:

- Zakon o socialnem varstvu (družinski pomočnik, plačilo prispevkov, pomoč na domu ali pomoč družini za domu, institucionalna oskrba v domovih za starejše, institucionalno varstvo v varstveno-delovnih centrih in centrih/zavodih za usposabljanje, varstvo in delo, institucionalno varstvo v posebnih socialnovarstvenih zavodih, institucionalno varstvo v centrih/zavodih za usposabljanje, varstvo in delo, dnevna varstvo v okviru domov za starejše, dnevno varstvo v Centrih za usposabljanje, delo in varstvo v zavodih za usposabljanje, varstvo in delo) (Uradni list RS: 54/1992 (56/1992 - popr.), 42/1994 Odl.US: U-I-137/93-24, 1/1999, 41/1999, 36/2000, 54/2000, 26/2001, 110/2002, 2/2004 (7/2004 - popr.), 36/2004-UPB1, 21/2006 Odl.US: U-I-116/03-22, 105/2006, 114/2006-ZUTPG)
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (dodatek za pomoč in postrežbo) (Uradni list RS, št. 12/92, 56/92 – odl. US, 43/93 – odl. US, 67/93 – odl. US, 5/94, 7/96, 29/97 – odl. US, 54/98 in 106/99 – ZPIZ-1);
- Zakon o vojnih invalidih (dodatek za pomoč in postrežbo, povračilo prispevkov za socialno zavarovanje v primeru sklenitve pogodbe o zaposlitvi z oskrbovalcem, tehnični pripomočki) (Uradni list RS, št. 63/95, 2/97 – odl. US, 19/97, 21/97 – popr., 75/97, 11/06 – odl. US, 61/06 – ZDru-1, 114/06 – ZUTPG, 40/12 – ZUJF in 19/14);
- Zakon o vojnih veteranih (dodatek za pomoč in postrežbo) (Uradni list RS, št. 59/06 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 101/06 – odl. US, 40/12 – ZUJF in 32/14);
- Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (dodatek za tujo nego in pomoč) (Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 – ZUTPG, 122/07 – odl. US, 61/10 – ZSVarPre in 40/11 – ZSVarPre-A);
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (dodatek za nego otroka, delno plačilo za izgubljeni dohodek, plačilo prispevkov) (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08, 62/10 – ZUPJS, 99/13 – ZSVarPre-C in 26/14 – ZSDP-1);

- Zakon o zdravstveni dejavnosti (Uradni list RS, št. 23/05 – uradno prečiščeno besedilo, 15/08 – ZPacP, 23/08, 58/08 – ZZdrS-E, 77/08 – ZDZdr, 40/12 – ZUJF, 14/13 in 88/16 – ZdZPZD) in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (patronažno varstvo) (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C in 47/15 – ZZSDT);
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (celodnevno varstvo v zavodih za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami) (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 52/10 – odl. US in 58/11 – ZUOPP-1);

Ta program projekta STAR podpira usmeritve predloga Strategije dolgožive družbe (2017), ki ga je Vlada RS sprejela 20. julija 2017; skladne so zlasti naslednje usmeritve:

- vzpostavitev učinkovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo spodbujal samostojno življenje doma (skupnostne oblike oskrbe), ščitil socialno šibkejše, preprečeval poslabšanje zdravja in oviranosti ter prezgodnjo institucionalizacijo;
- večja finančna in strokovna podpora neformalnim oskrbovalcem;
- spodbujanje lokalnih skupnosti k zagotavljanju programov in storitev za zadovoljevanje potreb po dolgotrajni oskrbi;
- zagotavljanje zadostne ponudbe kadrov v dolgotrajni oskrbi (migracije in aktivacija starejših).

Pomemben dokument za to področje je tudi Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020. Resolucija predvideva izenačenje odstotka uporabnikov skupnostnih oblik socialnega varstva in uporabnikov institucionalnih oblik socialnega varstva do leta 2020. Ta program projekta STAR je v skladu z vsemi 3 cilji resolucije, največjo težo pa daje 2. cilju: Izboljšanje razpoložljivosti in pestrosti ter zagotavljanje dostopnosti in dosegljivosti storitev in programov. Številne izmed strategij za doseg tega cilja so preiščljeno vpete v program projekta STAR:

- a. zagotavljanje dosegljivosti (cenovne dostopnosti) storitev in programov uporabnikom ne glede na njihov socialni položaj;
- b. zagotavljanje regionalne razpoložljivosti in dostopnosti storitev in programov;
- c. zagotavljanje dostopnosti določenih storitev in programov za uporabnike (predvsem tistih, ki so vezani na dolgotrajno oskrbo) ne glede na kraj bivanja;

- d. zagotavljanje fizične in komunikacijske dostopnosti storitev in programov za vse skupine potencialnih uporabnikov, ki so funkcionalno ovirani;
- e. prednostno spodbujanje razvoja storitev, ki potekajo v domačem okolju ali na domu uporabnikov (oskrba na domu, uvajanje prostovoljskih programov, usposabljanje za družinske oskrbovalce);
- f. uvajanje novih oblik bivanja v skupnosti, s poudarkom na posebnih skupinah (osebe z motnjami v duševnem razvoju, osebe z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, mladostniki, ki so bili nameščeni v rejniške družine, ipd.) ter sodobno povezovanje ustanove s skupnostjo;
- g. zagotavljanje sodelovanja države, lokalnih skupnosti, uporabnikov in izvajalcev pri definiranju mreže javnih storitev in programov v lokalni skupnosti;
- h. uvedba enovitega sistema dolgotrajne oskrbe s povezanimi zdravstvenimi in socialnimi storitvami za vse starostne skupine, ki potrebujejo oskrbo;
- i. spodbujanje in razvoj verificiranih, razvojnih in eksperimentalnih ter dopolnilnih programov socialnega varstva, ki izhajajo iz ugotovljenih konkretnih potreb uporabnikov iz posameznih ranljivih skupin in skupnosti ter prenos uspešnih eksperimentalnih programov v redno izvajanje;
- j. spodbujanje razvoja in uporabe sodobnih informacijsko-komunikacijskih ter drugih podpornih tehnologij kot podpore za izvajanje storitev in programov socialnega varstva (vključno s storitvami na daljavo);
- k. izboljšanje informiranja in ozaveščanja potencialnih uporabnikov o možnostih za vključitev v storitve in programe;
- l. zagotavljanje pluralnosti in pestrosti izvajalcev storitev in programov ter poudarek na spodbujanju vključevanja prostovoljcev.

2.2. Hrvaška

Hrvaška tudi še nima sodobnega nacionalnega sistema za dolgotrajno oskrbo. Regulirajo jo naslednji zakoni in predpisi s področja socialne oskrbe:

- Zakon o socialnoj skrbi (Narodne novine, broj 157/13, 152/14, 99/15, 52/16 i 16/17),
- Zakon o ustanovama (Narodne novine, broj 76/93, 29/97, 47/99 i 35/08),
- Zakon o djelatnosti socijalnog rada (Narodne novine, broj 124/11 i 120/12),

- Pravilnik o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga (Narodne novine, broj 40/14 i 66/15),
- Pravilnik o vođenju evidencije i dokumentacije pružatelja socijalnih usluga, te načinu i rokovima za dostavu izvješća (Narodne novine, broj 100/15),
- Odluka o utvrđivanju mreže domova socijalne skrbi i djelatnosti socijalne skrbi (Narodne novine, broj 106/06).
- Za dom Kantrida velja še interni Statut Doma za starije osobe Kantrida (15.07.2014).

3 Načrt informiranja in ozaveščanja javnosti in profesionalnih delavcev

Razvoj v nekem okolju, je močno odvisen od ozaveščenosti ljudi, ki v njem prebivajo. Informiranje in ozaveščanje o deinstitutionalizaciji na področju dolgotrajne oskrbe in aktivnega staranja je torej osnova, če želimo doseči uspeh pri kateremkoli programu na tem področju.

Tudi pri projektu STAR je pogoj za uspešnost programov in ciljev informiranost in ozaveščenost celotnega prebivalstva in posebej profesionalnih delavcev na področju politik in izvajanja dolgotrajne oskrbe ter staranja prebivalstva nasploh; kakovostna, humana in finančno zdržna deinstitutionalizirana dolgotrajna oskrba je namreč neločljivi sestavni del celote nalog pri obvladovanju demografskega staranja prebivalstva. Zato so predvidene poti za doseganje specifičnih ciljev tega projekta povečanje znanja, vpliv na stališča ljudi, povečanje ozaveščenosti in sprememba vedenja.

Celotna skupnost vseh partnerjev mora biti od začetka projekta STAR informirana z njegovimi cilji, vsebino, programi in potekom, podrobneje pa profesionalni delavci, ki v teh skupnosti politično, upravno ali izvajalsko delajo na področju dolgotrajne oskrbe. Informiranje v projektu STAR obsega tudi sporočila o zdravem staranju, starostni onemoglosti in o sodobni deinstitutionalizirani dolgotrajni oskrbi ter o možnostih krepitve medgeneracijske solidarnosti v sodobni skupnosti. Javnost na področju Primorsko–goranske županije in Občine Hrpelje – Kozina, v Obalnem domu upokojencev Koper in domu za starije osobe Kantrida mora biti seznanjena posebej z vlogo in dosežki projekta STAR pri deinstitutionalizaciji dolgotrajne oskrbe. Informiranje poteka z informacijskimi dejavnostmi, ki so predvidene v projektu, in v rednih tiskanih, audiovizualnih in elektronskih javnih informacijskih medijih vključenih partnerjev; zelo smiselno je, da ima lokalni časopis redno rubriko, v kateri seznanja skupnost s projektom in z njegovimi vsebinami.

Kakovostno informiranje je osnova permanentnega ozaveščanja o teh vsebinah, potrebah in naloga v skupnosti, da bo miselnost, zavedanje potreb in možnosti sledila sodobnemu razvoju v EU. Ozaveščanje poteka zlasti na dva načina: prvi je stalno informiranje preko vseh tiskanih, audiovizualnih in elektronskih javnih informacijskih medijev, drugi pa ljudje, ki so v projektu STAR vključeni v nove programe in se njihove dobre prakse širijo preko osebne komunikacije. Dviganje ozaveščenosti celotnega prebivalstva in posebej profesionalnih političnih, upravnih in izvajalskih delavcev je pogoj za trajnost razvoja programov tega projekta, kar je eden od njihovih bistvenih ciljev.

Kakovostno informiranje o projektu in ozaveščanje je tudi glavna metoda za zbiranje kandidatov za izobraževanja prostovoljcev in družinskih oskrbovalcev v tem projektu – ljudje se vključijo v ta in podobna usposabljanja, ko so ozaveščeni o potrebah na področju staranja in dolgotrajne oskrbe in informirani o možnostih usposabljanja. Pri usposabljanjih, ki sledijo kakovostnemu informiranju in ozaveščanju, je majhen osip, njegovi rezultati so dolgoročni v korist skupnosti.

Informiranje in ozaveščanje skupnosti o tem in sorodnih projektih in programih za kakovostno staranje je učinkovito, če organizator krajevne mreže medgeneracijskih programov za kakovostno staranje v kraju naveže tesno sodelovanje z nosilci informacijskih kanalov, jih ozavešča o teh vsebinah in v skupnosti skrbi, da čim več strokovnjakov poroča o potrebnih vsebinah, udeleženci programov pa o svojih dobrih izkušnjah.

V projektu STAR so naslednje naloge namenjene posebej informiranju in ozaveščanju ter z njima povezani promociji projekta in komuniciranju njegovih izvajalcev z javnostjo; te dejavnosti so razporejene skozi celotno obdobje projekta: od 1.10.2016 do 30.9.2018.

S komunikacijskim načrtom (C.1.1) partnerji projekta v začetnem obdobju njegovega izvajanja (od 1.10.2016 do 31.3.2017) določijo vse potrebne dejavnosti za ustrezno informiranje in ozaveščanje ter za promocijo projekta in redno komuniciranje izvajalcev z javnostjo.

Prav tako mora biti v začetnem obdobju vzpostavljena spletna stran projekta (C.1.2), izdana informativna brošura (C.2.1), informativni letak (C.2.2) in promocijski plakat (C.2.3) o projektu ter napisan ustrezen članek (C.2.4).

Tekom izvajanja projekta sledijo predstavitveni javni dogodki (C.3.1), novinarske konference (C.3.2) in multimedijske objave (C.4.1), pa tudi dogodki po metodi pripovedovanja zgodb v skupinah (C.4.2).

Dejavnosti komuniciranja, informiranja, promocije, predstavitev in objav o projektu STAR, njegovih ciljih, programih in rezultatih izvajajo in podpirajo vsi njegovi partnerji, posebne naloge pri tem ima vodilni partner.

4 Načrt uvajanja in izboljševanja programov deinstitutionalizacije ter izobraževanja zanje

Projekt STAR vsebuje programe za deinstitutionalizacijo in izboljšavo dolgotrajne oskrbe tako v domovih za stare ljudi in drugih oskrbovalnih ustanovah kakor v domačem okolju, kjer oskrbujejo družinski in drugi neformalni oskrbovalci sami ali v sodelovanju s strokovnimi programi dolgotrajne oskrbe. V projektu je del programov dogovorjen in obvezen. Del teh programov pa v okviru projekta ni obvezen in financiran; te programe partnerji načrtujejo zaradi razvoja celovite dolgotrajne oskrbe ter zaradi sinergije z obveznimi programi in zagotavljanja njihove trajnosti.

4.1 Interno izobraževanje oskrbovalnega in drugega strokovnega osebja v domovih za stare ljudi (aktivnost A T2.1)

Opis programa

Normalizacija je izraz za celovito prilagajanje doma za stare ljudi potrebam in zmožnostim stanovalcev na način, ki je čim boljje usklajen z njihovimi navadami iz domačega okolja. Normalizacija je usmerjena na bivalne razmere v ustanovi, na dnevni ritem in vsebino vsakdana stanovalcev, na način izvajanja oskrbovalnih storitev ter na odnose zaposlenih in drugih ljudi, ki prihajajo v ustanovo. Pogoj za normalizacijo je usposabljanje celotnega kadra ustanove v sodobnih konceptih, pri katerih je v ospredju zaupen osebni odnos, delo na osnovi referenčnosti in osebne biografije vsakega stanovalca, organizacijska usklajenost med zaposlenimi, zlasti med vodstvenimi delavci ter vodstvom in zaposlenimi, med zaposlenimi in svojci ter prostovoljci. Odločilna je naravnost na osebo, ki mora biti vidna v vseh procesih dneva in prepoznavna v vseh elementih življenja v domu. Pogoj procesa normalizacije so avtonomni delovni timi na nivoju posameznih gospodinjstkih skupin. Usposabljanje je osredotočeno nanje in na vodje organizacijskih enot, ki vodijo od dva do štiri avtonomne delovne time.

Potek izvedbe

Izobraževanje strokovnega osebja bo trajalo 8 mesecev. Zajelo bo 114 zaposlenih v Obalnem domu upokojencev Koper in Domu za starije osebe Kantrida na Reki, to je šest skupin avtonomnih delovnih timov – tri v Kopru in tri na Reki –, ki delujejo na nivoju posameznih gospodinjskih skupin ter štiri vodje organizacijskih enot. Izobraževanje poteka v tridnevnem modulu, ki vsebuje teoretični in praktični, oziroma izkustveni del, zato ga izvajata najmanj dva izvajalca, ki se dopolnjujeta pri delu v manjših skupinah.

Kraj in čas izvedbe ter izvajalec

Izobraževanje se bo izvedlo v Domu za starije osebe Kantrida na Reki in v Obalnem domu upokojencev Koper, od 1.9.2017 do 30.4.2018.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Redna prisotnost udeležencev, evalvacijska anketa, potrdilo o izobraževanju.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Osvežitveno stalno izobraževanje usposobljenih med projektom, nova izobraževanja za ostale delovne time.

4.2 Izobraževanje družinskih oskrbovalcev (aktivnost A T2.2)

Opis programa

Izobraževanje družinskih oskrbovalcev je osnovna in najcenejša oblika razbremenilne pomoči za ljudi, ki nosijo v vsakem kraju povprečno tri četrtine celotnega bremena dolgotrajne oskrbe starostno onemoglih, kronično bolnih in invalidnih ljudi. To so najpogosteje žene, ki so že same v letih, ter hčere in snahe; tudi sosedje neredko pomagajo pri oskrbi ljudi, ki živijo sami. Vsi ti neformalni oskrbovalci opravljajo zahtevno življenjsko nalogo oskrbovanja svojca ob svojem rednem delu in drugih družinskih dolžnostih. Ker za to nalogo niso nič usposobljeni, jim nudi tečaj osnovna znanja in veščine za oskrbovanje in nego ter za varovanje lastnega telesnega in duševnega zdravja ob oskrbovanju, poveže jih z lokalnimi strokovnjaki na tem področju in med seboj, da si izmenjujejo izkušnje, si dajejo čustveno oporo in krepijo zdravo motivacijo za oskrbovanje.

Potek izvedbe

Program poteka v dveh fazah.

Prva je tečaj, ki ga sestavlja 10 tedenskih srečanj po dve uri in pol, v skupini s 15 do 25 udeleženci. Vsako srečanje je posvečeno eni od akutnih vsebin, s katero se srečujejo družinski oskrbovalci pri svojem delu. Te vsebine predstavijo udeležencem patronažna sestra, fizioterapevt, negovalka in drugi strokovnjaki – če se le da, lokalni. Na vsakem srečanju udeleženci izmenjajo tudi osebne izkušnje po metodi skupinskega socialnega učenja. Vsak prejme priročnik *Družinska oskrba starejšega svojca*.

Druga faza zagotavlja trajnost tega programa v kraju. Po končanem tečaju skupina nadaljuje z mesečnimi srečanji na principu samopomoči v krajevnem **klubu svojcev**. Vodi ga eden ali več udeležencev tečaja, ki se za to vlogo javijo prostovoljsko, zanjo se jih usposobi. Klub svojcev nudi trajen prostor za izmenjavo dobrih izkušenj in za reševanje vprašanj, ki jih prinaša domača oskrba družinskim in drugim neformalnim oskrbovalcem.

Po končanem izobraževanju sta predvideni tudi čezmejni srečanja družinskih oskrbovalcev.

Kraj in čas izvedbe

V Občini Hrpelje-Kozina bo izobraževanje potekalo septembra do decembra 2017, za prostor bo poskrbela Občina Hrpelje-Kozina.

Za Dom za starije osebe Kantrida na Reki in Primorsko-goranski županijo bo izobraževanje potekalo v prostorih Doma za starije osebe Kantrida na Reki od 1.9. do 30.12.2017.

Na istih lokacijah se bo po končanem izobraževanju srečeval krajevni klub svojcev.

Izvajalec

Program izvaja Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in megeneracijsko sožitje, ki ga že petnajst let razvija ob izvajanju v praksi in raziskovanju; pri njem je avtorsko zaščiten.

Sodelujoči organizatorji mreže pri partnerjih:

- Občina Hrpelje-Kozina: Irena Stropnik in Patricija Mihalič
- Dom za starije osebe Kantrida na Reki: Marlen Mikac Marić in Sanja Vranić Jurčević.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Redna udeležba in aktivno sodelovanje tečajnikov, na koncu anonimni evalvacijski vprašalnik o doseganju ciljev tečaja in zadovoljstvu udeležencev.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Klub svojcev deluje v kraju, dokler imajo po njem tečajniki potrebo, ponavadi okrog enega leta, ko traja njihovo oskrbovanje. Tečaj se v kraju ponavlja, ko ga potrebujejo novi družinski oskrbovalci; če je občina velika, je smiselno, da poteka na različnih lokacijah, da je čim bliže ljudem, ki ga potrebujejo. Izkušnje kažejo, da je primerna gostota ponovitev 1-krat letno na dva do pet tisoč prebivalcev. Prijave zbira in tečaj organizira organizator mreže.

4.3 Izobraževanje prostovoljcev (aktivnost A T2.3)

Opis programa

Program razvija v kraju prostovoljstvo, ki odgovarja na nematerialne socialne potrebe starih ljudi, zlasti po osebnem medčloveškem odnosu, po predajanju življenjskih izkušenj in spoznavanju posebnih zmožnosti in možnosti v starosti ter pomaga utrjevati zdrav življenjski slog. V njem se prostovoljci usposobijo za ustanovitev in vodenje tedenskih srečanj majhne skupine, v kateri prevladujejo starejši, težnja pa je vključenost vsaj kakega člana iz srednje in mlade generacije. Namen tega programa je tudi povezovanje generacij, priprava srednje generacije na lastno starost in da mladi spoznavajo življenje v tretjem življenjskem obdobju. Medgeneracijske skupine zelo učinkovito preprečuje osamljenost starih ljudi in krepijo v kraju ozaveščenost o potrebah in možnostih, ki so odločilne za humano reševanje prihajajoče demografske krize. Usposabljanje prostovoljskih voditeljev medgeneracijskih skupin za kakovostno staranje ter njihovo organizacijsko vodenje preko krajevnega organizatorja mreže se je skozi zadnje četrto stoletje izkazalo kot najbolj stabilen in najcenejši program za kakovostno staranje in krepitev medgeneracijskega sožitja v skupnosti.

Potek izvedbe

Z informiranjem skupnosti, humanitarnih organizacij in strokovnih služb v kraju se zbere skupina 15 do 20 prostovoljcev, ki se želijo usposobiti za ustanovitev in vodenje krajevne *medgeneracijske skupine za kakovostno staranje*. Usposabljanje traja okrog 10 mesecev. Na njem osvojijo potrebna znanja o starosti in zdravem staranju, komuniciranju in prostovoljstvu ter pridobivajo veščine za ustanovitev lastne skupine in njeno vodenje po določenem programu – v času usposabljanja predelajo s svojo skupino program preprečevanja padcev v starosti. Naučijo se uporabljati metodo skupinskega socialnega učenja, pri kateri je poudarek na kakovostni pogovorni kulturi ter učenju iz izkušenj vseh članov skupine. V drugem delu usposabljanja ustanovita praviloma po dva voditelja svojo skupino za kakovostno staranje, ki

šteje do deset članov in se tedensko srečuje po eno uro in pol v primernem prostoru. Prve štiri mesece potekajo srečanja ob priročniku *Preprečevanje padcev v starosti*, ki ga prejmejo poleg voditeljev tudi vsi člani skupine.

Ko skupina predela program preprečevanja padcev, nadaljuje s tedenskimi srečanji kot družabniška medgeneracijska skupina za kakovostno staranje. Pri tem izbere bodisi katerega od drugih širiteljskih programov za zdravo staranje (npr. *Živimo s krvnim tlakom*, *Varno staranje*, *Bralni program*, *Starajmo se trezno* in drugi) ali pa oblikujejo skupinska srečanja s pogovornimi temami in dejavnostmi po lastnem izboru.

V zadnjem delu izobraževanja se prostovoljski voditelji usposobijo za krepitev prostovoljske kondicije z redno medsebojno povezanostjo vseh prostovoljcev v kraju na mesečnih srečanjih *krajevne intervizijske skupine*. V njej se stalno izobražujejo za svoje delo, izmenjujejo svoje dobre izkušnje in rešujejo tekoča vprašanja pri svojem prostovoljskem delu ter se družabno povezujejo. Redno sodelovanje na srečanjih intervizijske skupine je glavni pripomoček, da pri svojem prostovoljstvu doživljajo uspeh in zadovoljstvo, da je njihovo prostovoljsko delo koristno za ljudi, zanje in za celotno skupnost, preprečuje prostovoljsko izgorelost in druge oblike socialne patologije. Za srečanja intervizijske skupine skrbi organizator mreže.

Kraj in čas izvedbe

V Občini Hrpelje-Kozina bo izobraževanje prostovoljcev potekalo od septembra 2017 do junija 2018, prostore za izobraževanje bo zagotovila Občina Hrpelje-Kozina.

V Primorsko-goranski županiji bo izobraževanje prostovoljcev potekalo v prostorih Doma za starije osebe Kantrida na Reki od 1.9.2017 do 30.6.2018.

Na istih lokacijah se bo po končanem izobraževanju srečevala intervizijska skupina prostovoljcev.

Izvajalec

Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in megeneracijsko sožitje, ki ta program razvija že več kakor petindvajset let ob izvajanju v praksi in raziskovanju; pri njem avtorsko zaščiten.

Sodelujoči organizatorji mreže pri partnerjih:

- Občina Hrpelje-Kozina: Irena Stropnik in Patricija Mihalič
- Dom za starije osebe Kantrida na Reki in Primorsko-goranska županija: Marlen Mikac Marić in Sanja Vranić Jurčević.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Pridobitev okrog 20 kandidatov za prostovoljske voditelje v kraju, opravljen seminarski izpit iz vodenja skupine in vaj za krepitev ravnotežja, ustanovitev skupine, uspešna izvedba širiteljskega programa *Preprečevanje padcev v starosti* v skupinah, nadaljevanje rednih srečanj skupin, redno sodelovanje prostovoljskih voditeljev v krajevni intervizijski skupini. Ob zaključku usposabljanja voditelji skupin izpolnijo evalvacijski vprašalnik in prejmejo potrdilo o usposobljenosti. Po predelanem programu preprečevanja padcev izpolnijo vsi udeleženci skupin evalvacijski vprašalnik o zadovoljstvu in uspešnosti.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Skupina prostovoljcev se redno mesečno srečuje v svoji krajevni intervizijski skupini. Če je potreba, ustanovijo lastno krajevno medgeneracijsko društvo za kakovostno staranje, ki pripomore h trajnosti in večji prepoznavnosti prostovoljstva, ali pa se kot sekcija prostovoljcev pridružio Zvezi medgeneracijskih društev, ki deluje pri Inštitutu Antona Trstenjaka. Če prostovoljci želijo, jih Inštitut uvede v izvajanje še kakega drugega širiteljskega programa. Za razvoj in dopolnjevanje te prostovoljske mreže je smiselno, da je v kraju vsaj na pet let novo usposabljanje prostovoljcev, za katerega se organizator mreže pravočasno dogovori z Inštitutom.

4.4 Izobraževanje organizatorjev mrež (aktivnost A T2.4)

Opis programa

Organizator krajevne mreže medgeneracijskih programov za kakovostno staranje je menedžer za organiziranje, usklajevanje in kakovostno izvajanje vseh programov na tem področju. Je torej organizacijski motor celotne deinstitucionalizirane dolgotrajne oskrbe v kraju, pa naj se ta širi iz krajevnega doma za stare ljudi, iz krajevnega medgeneracijskega središča, z katere od nevladnih organizacij, občinske uprave ali drugega središča.

V projektu STAR bo za to usposobljen in uveden v delo organizator mreže za Občino Hrpelje-Kozina in za Dom za starije osebe Kantrida na Reki; zaradi ključnega pomena organizatorja mreže za trajnostno delovanje in razvoj programov predlaga izvajalec usposabljanja, da se pri obeh partnerjih vključita v to usposabljanje po dve strokovni osebi.

Vzpostavljanje krajevnih mrež za kakovostno staranje in sožitje med generacijami v več kot sto krajih po Sloveniji in Hrvaškem kaže, da je v vsakem kraju dovolj ljudi, ki so pripravljeni prostovoljsko posvetiti nekaj časa starim ljudem, če so informirani o staranju v času

demografske krize, dobro usposobljeni za prostovoljsko delo s starimi ljudmi, če je njihovo delo kakovostno organizirano in vodeno ter imajo izkušnjo, da pri svojem prostovoljskem delu sami veliko pridobijo za svoje življenje in sožitje z ljudmi. Programe sodobne socialne mreže za kakovostno staranje in medgeneracijsko sožitje že četrto stoletje razvija in uvaja v Sloveniji in drugih državah Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Ti programi zajemajo štiri področja: 1. informiranje in ozaveščanje skupnosti o kakovostnem staranju in sožitju generacij, 2. tečaje usposabljanja družinskih in drugih neformalnih oskrbovalcev, poklicnih oskrbovalcev, menedžerjev za organiziranje boljšega sodelovanja med mlajšimi in starejšimi, družinskih članov za sožitje med starejšimi in mlajšimi ipd., 3. usposabljanje prostovoljcev, zlasti voditeljev medgeneracijskih skupin za kakovostno staranje in širitelje raznih programov za zdravo in dostojanstveno staranje ter osebnih družabnikov s starimi ljudmi, ter 4. programe za organizacijo trajnostnega razvoja krajevne mreže za kakovostno staranje in sožitje generacij, za povezovanje subjektov v kraju, ki delajo na tem področju, in razvoj v smeri starosti prijazne občine ali ustanove.

Medgeneracijski programi krajevne mreže za kakovostno staranje so se izkazali kot najbolj stabilen nosilec ozaveščanja o sodobnih možnostih za kakovostno zadovoljevanje potreb po kakovostnem staranju, krepitvi medgeneracijske solidarnosti in po deinstitutionalizirani dolgotrajni oskrbi. Ti programi delujejo pretežno na principih samopomoči in prostovoljstva, zato so za občine in druge skupnosti finančno zelo vzdržni. Izračun kaže, da organizator mreže pokrije stroške polne zaposlenosti s časom, ki ga za skupnost daje okrog dvajset prostovoljcev s svojim delom okrog dve uri tedensko.

Pogoj za delovanje programov je kakovostna organizacija in vodenje. Usposobljenost in redno menedžersko delovanje organizatorja krajevne mreže medgeneracijskih programov za kakovostno staranje je zato ključnega pomena. Izkušnje kažejo, da je stabilno delo kakovostnega organizatorja mreže najbolj zanesljiva opora za trajnost delovanja programov, ki so uvedeni v projektu, kakršen je STAR, po njegovem zaključku; v kraju še delajo več let iz začetnega zagona pod pogojem, da zanje organizacijsko skrbi krajevni organizator mreže in imajo v krajevnem centru prostor za srečevanje; to je pogoj tudi za delovanje samega centra.

V projektu STAR bo v občini Hrpelje-Kozina in v Primorsko-goranski županiji uvedena vrsta novih skupnostnih programov sodobne krajevne mreže za kakovostno staranje. Informiranje in ozaveščanje ter usposabljanje prostovoljcev in družinskih oskrbovalcev je bilo že opisano, v nadaljevanju bosta dnevna oskrba in sodobna IKT tehnologija varovanja na daljavo. Organizator mreže poleg teh programov skrbi še za organizacijo in razvoj programov

za zdravo staranje, povezovanje med generacijami in za organizirano sodelovanje civilnih neprofitnih organizacij v kraju. S temi programi za zdravo staranje preprečujemo prezgodnjo potrebo po dolgotrajni oskrbi, povezovanje generacij in sodelovanje organizacij v kraju pa je osnovni pogoj za obvladovanje demografske krize; ti dve vsebini dela organizatorja mreže zahteva še kratek opis.

Programi za zdravo staranje in povezovanje med generacijami. Gre za vrsto rednih in priložnostnih dejavnosti, ki usposabljujejo starejše občane za samostojno staranje v domačem okolju, za krepitev telesnega, duševnega in socialnega zdravja, vse generacije pa za medgeneracijsko povezovanje. V priložnostnih programih sodelujejo različni strokovni in civilni subjekti iz kraja, redni program pa so medgeneracijske skupine za kakovostno staranje, ki jih vodijo usposobljeni prostovoljci.

Organizirano sodelovanje civilnih neprofitnih organizacij, ki v kraju prispevajo k kakovostnemu staranju, dolgotrajni oskrbi in povezovanju generacij. Pobudnik tega povezovanja v občini je predvsem organizator mreže. Pri sodobni deinstitutionalizaciji dolgotrajne oskrbe je nepogrešljiva civilna iniciativa in dejavno sodelovanje krajevnih neprofitnih organizacij, ki delujejo v glavnem na principih prostovoljske samopomoči pri zadovoljevanju potreb prebivalstva. V občini Hrpelje-Kozina so te organizacije zelo dejavne in nepogrešljiv deležnik deinstitutionalizacije dolgotrajne oskrbe; z njimi že potekajo usklajevalna srečanja. Pogoj za nepogrešljiv brezplačni prispevek prostovoljskega in civilnega potenciala je to, da jim Občina omogoči za to primeren prostor, npr. v dnevnem centru, in strokovno pomoč preko usposobljenega organizatorja mreže.

Potek izvedbe

Izobraževanje je sestavljeno iz šestih celodnevni izobraževanj in individualnih svetovanj, ki so porazdeljena med celotnim trajanjem projekta. Izobraževanje ima poudarek na skupinskem socialnem učenju iz izkušenj v praksi, vanj so vtkana sodobna gerontološka in medgeneracijska znanja ter znanja o socialnih mrežah in njihovi organizaciji v skupnosti.

Izobraževanje se začne pred vpeljevanjem programov za kakovostno starost v skupnosti, da je organizator mreže od začetka aktivno vključen v njihovo implementacijo, zlasti pri informiranju ter zbiranju kandidatov za izobraževanje prostovoljcev in družinskih oskrbovalcev. Teh usposabljanj se aktivno udeležuje in pri njih sodeluje. S tem se usposablja za samostojno vodenje intervizijske skupine prostovoljcev, za organiziranje delovanja kluba svojcev ter za trajno delovanje in širjenje teh in drugih programov, ki bodo v času projekta STAR vpeljeni v skupnostih in ustanovah udeleženih partnerjev.

Med izobraževanjem udeleženci postopoma prevzamejo svojo vlogo organizatorja mreže medgeneracijskih programov za kakovostno staranje in solidarno sožitje generacij v skupnosti. Pri tem oblikujejo program nalog v skladu s potrebami in možnostmi svoje skupnosti ali ustanove. Posebna pozornost je namenjena večanju njihovih veščin za javno nastopanje, za informiranje in ozaveščanje javnosti o deinstitucionalizaciji, uvajanju v metodo skupinskega socialnega učenja, vzdrževanju prostovoljske mreže, motiviranju posameznikov in organizacij za sodelovanje pri nalogah za kakovostno staranje in medgeneracijsko sožitje v skupnosti, skupnostnem načrtovanju in organiziranju, trajnostnemu vzdrževanju socialnih mrež ter povezovanju z drugimi skupnostmi, ki delajo na podoben način ter njihovimi organizatorji mreže.

Kraj in čas izvedbe

Izobraževanje poteka deloma na Inštitutu Antona Trstenjaka, deloma v Domu za starije osebe Kantrida na Reki, deloma v Občini Hrpelje-Kozina.

Izobraževanje traja od marca 2017 do junija 2018.

Izvajalec

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in megeneracijsko sožitje, ki program usposabljanja organizatorjev mreže razvija in izvaja v praksi že petindvajset let; pri njem je usposabljanje avtorsko zaščiteno.

Organizatorji mreže v usposabljanju pri partnerjih:

- Občina Hrpelje-Kozina: Irena Stropnik in Patricija Mihalič,
- Dom za starije osebe Kantrida na Reki: Marlen Mikac Marić in Sanja Vranić Jurčević.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Opravljene vse izobraževalne obveznosti, anonimna anketa ob koncu izobraževanja, uspešno vzpostavljane in organiziranje predvidene mreže v svoji skupnosti ali ustanovi. Ob zaključku izobraževanja bosta organizatorja mreže pridobila potrdilo o izvedenem izobraževanju.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Skupnost ali ustanova poskrbi za sistemizirano trajno delovanje organizatorja mreže. Organizator mreže se lahko vključi v osvežitvena izobraževalna in intervizijska srečanja za

organizatorje mreže na Inštitutu Antona Trstenjaka ter se povezuje z drugimi organizatorji mreže ter njihovimi skupnostmi v translokalne in čemejne mreže.

Če se Občina vključi v svetovno in nacionalno *mrežo starosti prijaznih občin in mest*, je organizator mreže njihov usposobljen potencial za ta vodilni svetovni program pri obvladovanju nalog in problemov, ki jih bo v prihodnje prinesla demografska kriza staranja prebivalstva; z njim lahko naredi v petih letih velik razvojni korak na tem področju in se poveže s svetovnimi informacijami, metodami in dobrimi izkušnjami.

Vsebinsko dobra in finančno zelo ugodna je sistematična povezava vseh programov za dolgotrajno oskrbo, za kakovostno staranje in za vzgojo v solidarnem medgeneracijskem sožitju v *krajevno medgeneracijsko središče*; organizator mreže je ustrezno usposobljen kader pri njegovem uvajanju in vodenju.

4.5 Dnevni center v občini Hrpelje – Kozina (aktivnost A T3.1)

Opis programa

Izraz dnevni center se po navadi nanaša bolj na prostore za dnevne dejavnosti uporabnikov, kot pa na programe, ki se v teh prostorih izvajajo – le ti so lahko zelo različni (glej Ergo inštitut, d.o.o., 2015. Dnevni centri za starejše v EU. Mednarodno-primerjalna raziskava); na primer: dnevna oskrba, skupinski programi za zdravo in aktivno staranje, programi za svojce, ki doma oskrbujejo ostarele družinske člane, programi za sodelovanje med nevladnimi organizacijami s tega področja, strokovnimi in upravnimi službami v občini. Iz takega centra izhajajo tudi pobude za ozaveščanje celotne skupnosti o sodobnih programih dolgotrajne oskrbe, o kakovostnem staranju ter o vzgoji v solidarnem sožitju med generacijami v času prihajajoče demografske krize. Programi so med seboj komplementarni, ključ je v dobri koordinaciji.

Program dnevne oskrbe, ki bo pilotno uveden v teku projekta STAR, je pomemben člen celovite deinstitucionalizirane oskrbe, saj pomaga starejšim občanom in njihovim družinam, da lažje in čim dlje živijo in so oskrbovani na svojem domu ter vključeni v življenje krajevne skupnosti. V sodobnem razvoju je zaradi finančne vzdržnosti ta storitev pogosto povezana s sodobnim krajevnim domom; v tem primeru služi tudi kot dober prehod za morebitno polno nastanitev v domu.

Občina Hrpelje–Kozina še nima svojega krajevnega doma za stare ljudi, ki bi bil naravno središče za celotno dolgotrajno oskrbo v kraju. V času projekta STAR bo pod

vodstvom Obalnega doma upokojencev Koper v Občini Hrpelje-Kozina vzpostavljen dnevni center, ki ima potencial, da prevzame vlogo takšnega središča dolgotrajne oskrbe.

Potek in čas izvedbe ter izvajalci

V času projekta STAR bo ODU Koper v Občini Hrpelje-Kozina vzpostavil dnevni center s pilotni program dnevne oskrbe v prostorih, ki so last Občine Hrpelje-Kozina, ki jih bo tudi ustrezno opremila. V njem bo dnevna oskrba za 10 do 15 starejših ljudi, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih opravilih, druženje in vključitev v dejavnosti za zdravo staranje, ne potrebujejo pa še nastanitve v ustanovo za celodnevno oskrbo. Ta program razbremenjuje svojce, ki skrbijo za starejšega družinskega člana, in omogoča, da ostanejo starejši čim dlje v svojem domačem okolju. Pilot bo vključenim starejšim nudil dnevno bivanje in prehrano, socialno in zdravstveno oskrbo, aktivnosti za vzdrževanje telesne kondicije, delavnice za trening spomina ter tematske in razvedrilne dejavnosti. Za izvajanje programa bo dodatno usposobljenih 5 strokovnih delavcev. Po zaključku pilotnega izvajanja bodo izvajalci izdelali poročilo, ki bo vsebovalo tudi predloge za delovanje tega programa v okviru celovitega krajevnega sistema dolgotrajne oskrbe.

Kraj in čas izvedbe ter izvajalec

Priprava in oprema dnevnega centra v Hrpeljah, izvajalec je Občina Hrpelje-Kozina, rok izvedbe september 2017.

Vzpostavitev dnevnega centra s pilotnim programom dnevne oskrbe v Občini Hrpelje-Kozina v času od 1.9.2017 do 30.4.2018, izvajalec Obalni dom upokojencev Koper.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Pripravljen in opremljen center; v njem uspešno uveden program dnevne oskrbe, zadovoljstvo uporabnikov s programom.

Pilotna aktivnost bo ob kocu projekta evalvirana z anonimnim vprašalnikom za udeležene strokovne delavce, ki bodo delali v pilotnih strukturah dnevnega centra, in za končne uporabnike oz. njihove svojce z namenom preverjanja prednosti/slabosti in morebitnega izboljšanja sistemov ter posledično dopolnitve načrtov in smernic *Čezmejnega programa razvoja deinstitucionalizacije dolgotrajne oskrbe*. Na podlagi evalvacijskih vprašalnikov ter poročil strokovnih delavcev bosta domova upokojencev izdelala skupno poročilo evalvacije pilota, ki bo vsebovalo oris začetnega stanja, opis pilota, akcijski načrt, opis ugotovitev, oceno napredka ter morebitne predloge/priporočila za izboljšanje in dodatno nadgraditev sistema

deinstitucionalizacije dolgotrajne oskrbe, prvenstveno namenjeno civilni družbi, lokalnim skupnostim ter državi.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Delovanje dnevnega centra bo po končanem projektu odvisno od odločitve Občine in od načinov financiranja deinstitucionalizirane oskrbe po vzpostavitvi sistema dolgotrajne oskrbe v Sloveniji. Ko bo v občini zgrajen krajevni dom za stare ljudi, je strokovno in finančno smiselna vključitev programa dnevne oskrbe in drugih v projektu STAR uvedenih programov v celovit sistem krajevne dolgotrajne oskrbe v okviru doma. Seveda pa je bistveno, da bo dom zgrajen po sodobnih načelih gradnje domov (5. generacija) in bo deloval skupnostno, kot središče celostne dolgotrajne oskrbe v kraju. To pomeni, da poleg celodnevne domske oskrbe vodi tudi pomoč na domu z oskrbo, zdravstveno nego in raznimi servisnimi storitvami, kakor npr. dovoz hrane in podobne, dnevno oskrbo v domu, nočno oskrbo (za osebe obolele z demenco, ki živijo doma) ter zelo potrebno kratkotrajno oskrbo (od enega dneva do enega meseca) za oddih družinskih oskrbovalcev in druge sodobne programe dolgotrajne oskrbe. Dnevni center, pilotna oskrba v njem ter drugi programi, ki bodo uvedeni v projektu STAR v Občini Hrpelje-Kozina so dobra zasnova za celostno organizirano deinstitucionalizirano dolgotrajno oskrbo v občini, obenem pa je lahko dobra priprava na gradnjo sodobnega deinstitucionaliziranega občinskega doma za stare ljudi.

4.6 Pilotna vzpostavitev varovanja na daljavo s pomočjo IKT v Občini Hrpelje-Kozina (aktivnost A T3.1) in posodobljene sistema »Halo, pomoč!« na Reki

Opis programa

V sistemu sodobne dolgotrajne oskrbe je pomemben program varovanje in pomoč na daljavo z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT). Ta program omogoča, da star človek živi relativno samostojno doma, ker mu zagotavlja večjo varnost pri reševanju zdravstvenih in socialnih potreb. Ko star človek potrebuje pomoč, se poveže z alarmnim centrom, ki obratuje 24 ur na dan in poskrbi za potrebno medicinsko ali socialno pomoč (npr. ob padcu, slabosti, hudi stiski v osamljenosti ipd.).

Program poleg nudenja pomoči ob nujnem klicu nudi še več. Sodelavci lahko s starostniki vzdržujejo tudi redne telefonske stike prilagojene vsakemu posebej. Tako spremljajo njihovo počutje in zdravstveno stanje, jih opominjajo k rednemu jemanju zdravil, zanje uredijo manjše opravke – jih na primer naročijo na zdravniški pregled, s pogovori zmanjšujejo njihovo

osamljenost. Na ta način delujejo preventivno in razbremenjujoče za starostnika in za njegove svoje. S tem, da omogočajo človeku življenje doma, zmanjšujejo stroške za nastanitev v instituciji. Sistemi sodobne IKT za pomoč, oskrbo in zdravljenje na daljavo se naglo razvijajo in so pomemben element deinstucionalizacije dolgotrajne oskrbe.

Potek izvedbe

Program varovanja na daljavo bo pilotno uvedel Obalni dom upokojencev Koper v občini Hrpelje-Kozina v sklopu svojega centra za pomoč na domu Mali princ; program IKT varovanja na daljavo je namreč finančno vzdržen le pri velikem številu vključenih uporabnikov. Obalni dom upokojencev Koper, ki storitev izvaja že 17 let, dosega 106 uporabnikom na območju obalnih občin. V Domu za starije osebe Kantrida na Reki, ki ima že uveljavljen sistem »Halo, pomoč!«, bo sistem posodobljen z novo tehnologijo.

Kraj in čas izvedbe ter izvajalec

V Občini Hrpelje-Kozina bo sistem varovanja na daljavo pilotno uvedel Obalni dom upokojencev Koper v času od 1.9.2017 do 30.4.2018. Dom za starije osebe Kantrida na Reki bo istočasno tehnično posodobil svoj sistem »Halo, pomoč!«.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Uspešno uveden sistem klicne pomoči na daljavo v Občini Hrpelje-Kozina, število klicev in zadovoljstvo uporabnikov; tehnično posodobljen sistema »Halo, pomoč!« v Domu za starije osebe Kantrida na Reki.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Po končanem projektu bo uveden sistem v Občini Hrpelje-Kozina deloval na principu samofinanciranja uporabnikov in eventualnega sofinanciranja občine ali bodočega nacionalnega sistema financiranja dolgotrajne oskrbe. Dom za starije osebe Kantrida na Reki namerava svoj sistem »Halo, pomoč!« širiti v regiji.

4.7 Gospodinjstva skupina na Reki (aktivnost A T3.2)

Opis programa

Gospodinjstva skupine so sodobna organizacijska oblika notranje deinstucionalizacije doma za stare ljudi, pri kateri sta življenje in oskrba stanovalcev ter njihovo sožitje z

zaposlenimi, svojci, prostovoljci in drugimi obiskovalci organizirana v skupini z okrog deset stanovalci po principu normalizacije z lastnim gospodinjstvom in načinom življenja, ki se kar najbolj približuje življenju v domačem gospodinjstvu; drugo ime za to obliko je dom četrte generacije, če je v domu uveljavljena tudi zunanja deinstitutionalizacija in je tesno povezan z življenjem in oskrbo v celotni krajevni skupnosti, je to dom pete generacije. Preurejanje klasičnih domov druge in tretje generacije po sodobnem konceptu četrte in pete generacije je bistvena sestavina notranje deinstitutionalizacije oskrbovalnih ustanov. Več o tej vsebini bo napisano v poglavju o prostorskem urejanju, *5.1 Urejanje ustanov za dolgotrajno oskrbo*.

Potek izvedbe

Pilotno bo vzpostavljena gospodinjaska skupina za dvajset stanovalcev Doma za starije osebe Kantrida na Reki. V ta bo namen ustrezno urejen prostor: kuhinja in dnevna soba za skupne aktivnosti in individualne sobe za stanovalce. Pri načrtovanju aktivnosti v skupini in poteku dneva bodo sodelovali stanovalci po svojih sposobnostih in hotenjih. Osnovno oskrbovalno osebje v skupini bo stalno, kar omogoča individualizirano odnosno, na oskrbovanca, njegovo osebno zgodovino in trenutne potrebe osredotočeno oskrbo. V ta namen bo dodatno usposobljenih pet strokovnih delavcev.

Kraj in čas izvedbe ter izvajalec

Dom za starije osebe Kantrida na Reki v času od 1.9.2017 do 30.4.2018

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Uspešno uvedena nova gospodinjaska skupina za 20 stanovalcev in usposobljenih 5 strokovnih delavcev za delo v njej; ti pridobijo potrdilo o izvedenem izobraževanju. Po zaključku pilotne uvedbe bo strokovno osebje izdelalo poročilo o izvedenem pilotu, ki bo vsebovalo opis izvedbe inovativnih metod dela v pilotu, odziv uporabnikov, oceno napredka o izboljšanju kakovosti življenja uporabnikov, prednosti in morebitne predloge/priporočila za izboljšanje oz. dodatno nadgraditev sistema dolgotrajne oskrbe.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Vpeljana gospodinjaska skupina bo v domu delovala trajno. Dom namerava nadaljevati z vzpostavljanjem novih gospodinjaskih skupin v celotni ustanovi.

4.8 Čezmejna izmenjava izkušenj in metod dela (aktivnost A T3.3)

Opis programa

Eden od bistvenih ciljev programa STAR je čezmejna izmenjava izkušenj na področju deinstitutionalizacije dolgotrajne oskrbe. Aktivnosti bodo potekale na ravni strokovne izmenjave med zaposlenimi v dnevnem centru in gospodinjski skupini kakor tudi med uporabniki oskrbe.

Dom za starije osebe Kantrida na Reki ima mrežo šestih klubov za starejše osebe po celotnem mestu. Delujejo na principu prostovoljstva članov, organizacijsko in strokovno podporo jim zagotavlja dom z gerontodomačicami, fizioterapijo in drugimi storitvami. Cilj klubov za starejše osebe je varovanje in krepitev njihovega zdravja in zmožnosti, zadovoljstvo, samostojno življenje v njihovi krajevni skupnosti, medsebojno prenašanje znanja in izkušenj ter aktivna družbena vloga v obliki prostovoljstva. Delovni čas klubov je od 10. do 19,30. ure. Prostovoljci izvajajo v klubih redne kulturne, izobraževalne, rekreativne, družabne, zabavne, zdravstvene in socialne dejavnosti. V njih poteka svetovanje in organiziranje projektov. V štirih klubih se izvaja delitev hrane ljudske kuhinje Grada Rijeka. Klubi za starejše osebe so odprti za sodelovanje z lokalno in regionalno skupnostjo. Njihov poseben doprinos je povezovanje izveninstitucionalne in institucionalne oskrbe starih ljudi. Dom za starije osebe Kantrida na Reki ima na svojem področju tudi uvedeno pomoč na daljavo z IKT tehnologijo v samem domu pa uvaja sodobni sistem gospodinjskih skupin ter vodenje kakovosti po sistemu E-qualin.

Obalni dom upokojencev Koper sledi procesom deinstitutionalizacije, začeli so z vzpostavljanjem gospodinjskih skupin v katerih je poudarek na premiku nege in oskrbe iz medicinskega v socialni model in kjer je v ospredju posameznik, njegove želje, interesi in potrebe. Vzpostavili so Dnevni center za osebe obbolele z demenco v katerem se zagotavlja dnevna oskrba za 10 – 15 uporabnikov. Dnevni center je odprt vsak dan od 6.30 do 17.00 ure. V Dnevnem centru potekajo aktivnosti za vzdrževanje fizičnih in intelektualnih sposobnosti, hkrati pa z vključitvijo starostnika v Dnevni center razbremenimo svojce, ki oskrbujejo ostarelega svojca. V ODU Koper izvajamo tudi pomoč na domu, varovanje na daljavo, razvoz kosil ter program Vitica – program storitve spremljanje in izvedbe drobnih opravil za osebe, ki še bivajo v domačem okolju.

Inštitut Antona Trstenjaka razvija in na terenu uvaja sodobne programe za razbremenilno pomoč družinskim in drugim neformalnim oskrbovalcem, zlasti z njihovim usposabljanjem in organiziranjem skupin na principu samopomoči, razvija krajevne mreže za

kakovostno staranje in solidarno sožitje generacij ter usposablja organizatorje krajevnih mrež za te in podobne programe pri reševanju perečih nalog ob staranju prebivalstva.

V projektu bo potekala izmenjanja teh in drugih izkušenj in metod dela med partnerji projekta.

Potek izvedbe

Predvidenih je 6 čezmejnih srečanj med Domom za starije osebe Kantrida iz Reke in Obalnim domom upokojencev Koper ter 6 srečanj med klubi starejše osebe iz Reke in Občino Hrpelje-Kozina – vsakokrat po 3 srečanja v Sloveniji in po 3 na Hrvaškem.

Med Inštitutom Antona Trstenjaka, Občino Hrpelje-Kozina in Domom za starije osebe Kantrida pa bo potekala izmenjava izkušenj ob primerih dobre prakse prostovoljstva, dela z družinskimi oskrbovalci in organiziranji mreže medgeneracijskih programov za kakovostno staranje.

Kraj in čas izvedbe

- Izmenjava dobre prakse in medsebojna srečanja Doma za starije osebe Kantrida in Obalnega doma upokojencev Koper: december 2017, februar in april 2018, trikrat v Kopru in trikrat na Reki;
- Izmenjava dobre prakse in medsebojna srečanja Klubov za starejše osebe iz Reke in uporabniki dnevnega centra Občine Hrpelje-Kozina: december 2017, februar in april 2018, trikrat v Kozini in trikrat na Reki;
- Izmenjava izkušenj Inštituta Antona Trstenjaka z Domom za starije osebe Kantrida in Občino Hrpelje-Kozina: skozi ves projekt ob izobraževanju organizatorjev mreže, prostovoljcev in družinskih oskrbovalcev.

Izvajalci

Dom za starije osebe Kantrida, Obalni dom upokojencev Koper, Občina Hrpelje-Kozina in Inštitut Antona Trstenjaka.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Izvedba načrtovanih srečanj, zapisniki srečanj, zadovoljstvo udeležencev ter prenos spoznanj iz izkušenj partnerjev v svoje okolje.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Izmenjava dobre prakse se bo nadaljevala po vzpostavljenem sodelovanju med partnerji v projektu, zanj bo skrbel čezmejni svet, ki bo vzpostavljen.

4.9 Vzpostavitev Projektnega sveta (aktivnost M.1)

Opis programa

Projektni svet je organ projekta STAR, ki skrbi, da bodo doseženi njegov namen in cilji. Sestavljajo ga predstavniki vseh partnerjev. Skrbi za upravljanje in kontrolo vsebinske, časovne in finančne plati projekta ter preverjanje pričakovanih rezultatov; koordinacijo postopkov in procedur; stike in usklajevanje z zunanjimi sodelavci; upravljanje komunikacije med partnerji, zunanjimi sodelavci in ostalimi; reševanje morebitnih težav; načrtovanje strategije za trajnostno sodelovanje tudi po zaključku projekta samega. Deluje na sejah. Važnejše zadeve sprejema z glasovanjem članov.

Potek izvedbe

Projektni svet se konstituira na začetku projekta na pobudo vodilnega partnerja, pripravi plan zasedanj in Poslovník delovanja. Redna srečanja na štiri mesece omogočajo stalno spremljanje in poročanje o poteku posameznih aktivnosti znotraj delovnih sklopov projekta; tako je možno sproti reševati tudi morebitne zamude. Skupno je predvidenih 6 srečanj. Zapisniki vseh srečanj so dvojezični.

Vsak partner bo Projektnemu svetu priložil podatke o napredku, ki bodo temeljili na skupni metodologiji spremljanja v smeri učinkovitega izvajanja: ali se aktivnosti izvajajo po predvideni časovnici in ali projekt dosega predvidene cilje, glede na predvideno porabo sredstev. Po potrebi bodo predlagane spremembe in korekturni ukrepi.

V zaključni fazi izvajanja projekta bo projektni svet postavil smernice in poskrbel za oblikovanje strateškega načrta za nadaljevanje sodelovanja tudi po zaključku projektne aktivnosti.

Kraj in čas izvedbe ter izvajalci

Vsi partnerji projekta STAR pod vodstvom vodilnega partnerja, od 1.10.2016 do 30.9.2018.

Evalvacija in kazalniki uspešnosti

Redna zasedanja, dvojezični zapisniki sej, učinkovito spremljanje projekta.

Nadaljevanje in možnosti nadgradnje po končanem projektu STAR

Čezmejno sodelovanje, ki ga vzpostavlja projekt STAR, se po njegovem zaključku nadaljuje. Smiselno je, da bo v ta namen vzpostavljen čezmejni strokovni organ. Deloval naj bi kot regijski povezovalac in pobudnik razvoja sodobne deinstitucionalizirane dolgotrajne oskrbe, programov za kakovostno staranje, za krepitev medgeneracijske solidarnosti v času demografske krize staranja prebivalstva ter za čezmejno izmenjavo dobrih praks na tem področju.

5 Načrt ureditve prostorov za podporo deinstitucionalizaciji

Prostorsko in arhitekturno urejanje, ki ustreza zmožnostim in potrebam starih ljudi, je nepogrešljiva podpora sodobni deinstitucionalizirani dolgotrajni oskrbi v kraju. Nič ne vpliva na življenje in sožitje ljudi bolj kakor prostor, v katerem živijo in se gibljejo. Na človekovo počutje, doživljanje in vzdušje v sožitju ima močan vpliv to, kako lepo je njegovo stanovanje in urejenost krajevnega okolja. Uspešnost oskrbe je zelo odvisna od tega, kako funkcionalno so urejeni bivalni in drugi prostori doma za stare ljudi.

Prostorsko in arhitekturno urejanje za kakovostno staranje obsega tri glavne vidike:

1. urejanje ustanov za dolgotrajno oskrbo po sodobnih konceptih gospodinjskih skupin ter domov četrte in pete generacije ter krajevnih medgeneracijskih središč,
2. urbanistično urejanje kraja po smernicah svetovnega programa starosti prijaznih mest in občin,
3. prilagajanje stanovanj in hiš občanov za samostojno življenje v starosti.

V projektu STAR je neposredno zajet zlasti prvi vidik. V Domu za starije osebe Kantrida bo vzpostavljena nova bivalna enota po konceptu gospodinjske skupine, v Občini Hrpelje-Kozina krajevno medgeneracijsko središče za dnevno oskrbo in programe kakovostnega staranja v skupnosti.

Drugi in tretji vidik sta zajeta posredno preko informiranja in ozaveščanja skupnosti, v nadaljevanju projekta pa je možna vključitev teh skupnosti v svetovno mrežo starosti prijaznih

mest in občin ter vzpostavitev svetovanja, kako naj občani prilagajajo svoja stanovanja za samostojno življenje v starosti.

V tem načrtu bomo kratko opisali te dejavnosti.

5.1 Urejanje ustanov za dolgotrajno oskrbo

Domovi za stare, kakršni so bili uveljavljeni v drugi polovici 20. stoletja, so bili zgrajeni po industrijskih principih in temu ustrezna je bila tudi organizacija življenja in oskrbe v njih. Enako kakor pri tovarnah in stanovanjskih blokih iz tega časa je gradnjo vodila tržna funkcionalnost, človeško počutje in lepota prostora sta bili zanemarjeni. Potek življenja ter razmere za sožitje in sodelovanje so v takih prostorih povsem drugačne od razmer v bivalnem ali delovnem okolju, kakršnega so ljudje oblikovali skozi stoletja v svojih domovih, delovnih prostorih in naseljih. Zato se je proti koncu prejšnjega stoletja po različnih evropskih državah uveljavila usmeritev v gradnjo domov, ki so po arhitekturi in konceptu dela bolj po meri človeka: stanovalcev v oskrbi, njihovih poklicnih oskrbovalcev, svojcev, prostovoljcev in kraja. V Nemčiji, ki je med vodilnimi v kakovostnem razvoju bivalnih prostorov za staranje in dolgotrajno oskrbo, se je za to uveljavil tudi izraz *normalizacija* – prostor, ritem življenja in storitve ter delovne razmere in sožitje hočejo približati normalnemu življenju in sožitju v urejeni družini in soseski. Do danes je na tem področju že četrto stoletje dobrih izkušenj in spoznanj. Urejanje domov za stare ljudi po načelih normalizacije je nezamenljiva sestavina notranje deinstitucionalizacije ustanov za dolgotrajno oskrbo.

Načela sodobne gradnje in urejanja domov za stare ljudi in drugih oskrbovalnih ustanov so naslednja.

- Dom za stare ljudi naj bo ljudem na voljo v domačem kraju, enako kakor vrtec, trgovina in pošta.
- Umeščen naj bo v središču kraja, da stanovalci vidijo skozi okno otroke, ki gredo v šolo, in odrasle, ki pridejo v trgovino, ter da jih domači in drugi krajanji lahko mimogrede obišejo.
- Stanovalec naj ima enoposteljno sobo s sanitarijami, ki edina zagotavlja njegovo osebno intimnost in osebni življenjski ritem v ustanovi. Opremi jo s svojo lastno opremo od doma. Večposteljne sobe povzročajo oskrbovalcem veliko nehotenega institucijskega nasilja, ko ljudje trpijo drug ob drugem zaradi povsem nasprotnih navad glede spanja, gledanja televizije, odpiranja oken ipd. Enoposteljna soba danes za starega človeka ni

nadstandard z višjo ceno, ampak osnovna pravica do osebne intimnosti in del osnovnega bivalnega standarda v starostni onemoglosti.

- Kakih deset sob je povezanih v *gospodinjsko skupino*. Njeno središče je velika bivalna kuhinja z razgibanim dnevnim prostorom. To je skupinski prostor za kuhanje in uživanje obrokov, druženje, skupne dejavnosti s prostovoljci in svojci. Življenje, oskrbo in osnovno nego v gospodinjski skupini vodi stalna (prezenčna) oseba – hišna gospodinja. Skupni prostor ima enkraten prepoznavni videz, ker ga po svoje opremijo prezenčne hišne gospodinje, stanovalci, svojci in prostovoljci, ki so doma v tej gospodinjski skupini.
- Oskrba je individualizirano usmerjena na osebo, odgovarja na njeno osebno zgodovino in usmeritve, okus, navade, zlasti glede vstajanja in počitka, ipd. – vse to je za človeško kakovost oskrbe in nege v onemoglosti enako pomembno, kakor bolezenske diagnoze za pravilno zdravljenje.
- Izhodišče oskrbe so ohranjene človekove zmožnosti in njihova krepitev. Pri demenci je na primer ponavadi ohranjen vonj, zato uporabljajo aromoterapijo z vonjavami, ki so bile temu človeku v življenju všeč, pri spremljanju umirajočih poteka komunikacija predvsem z dotikom. Negovalne storitve pri tem niso zapostavljene, ampak individualizirane glede na potrebe posameznika; ne nudijo jih osrbovancem brezosebno po diagnostični ali tržni uravnilovki, kakor je to v institucionaliziranih ustanovah, kjer se življenje odvija po meri ustanove in ne po meri stanovalcev in oskrbovalcev.
- Pogoj za osebni odnos pri negi in oskrbi je stalnost osnovnega oskrbovalnega osebja v skupini (prezenčnost), medtem ko specializirane zdravstvene in druge storitve pri posameznih stanovalcev in v celotni skupini opravljajo strokovnjaki, ki pridejo v skupino od zunaj, enako kakor je to pri domači oskrbi.
- Vsako enoto vodi samostojen delovni tim. V celotni ustanovi so timi povezani z nalogo skupnega razvoja in kakovosti. Več majhnih krajevnih domov je povezanih v enovit sistem (grozd domov) zaradi razvojnih razlogov (izmenjava dobrih izkušenj) in zaradi finančne vzdržanosti (skupna nabava, uprava ...).
- Krajevni dom je tesno povezan z delovanjem kraja. Sistematično skrbi za dobro sodelovanje s svojci in prostovoljci. V kraju opravlja druge dejavnosti dolgotrajne oskrbe: oskrbo in servisne storitve na domu, dnevno, nočno in začasno oskrbo, oskrbovana stanovanja, mini krajevni hospic v domu ipd. Je središče za informiranje krajanov o zdravem staranju, oskrbi in solidarni povezanosti med generacijami.

Povezavo ustvarja tudi kaka arhitekturna stična točka, npr. skupna kavarnica ali cvetličarna v avli doma. Na življenjske starih ljudi v domu in na vzgojo otrok zelo ugodna vpliva tesna prostorska in vsebinska povezava med krajevnim domom in vrtcem.

Arhitekturno ureditev doma po sistemu gospodinjskih skupin z enoposteljnimi sobami in veliko lepo bivalno kuhinjo imenujejo tudi dom četrte generacije, dom pete generacije pa tedaj, ko se razvija v čim tesnejšo povezanost s krajevno skupnostjo ob čim večji samostojnosti starega človeka, ki potrebuje dolgotrajno oskrbo (npr. sistem oskrbovanih apartmajev).

Sodobni dom ima torej tri sfere. Prva je povsem zasebna – to je stanovalčeva soba. Druga je skupinska socialna – to je velika in lepa dnevna bivalna kuhinja. Tretja je javna – to je skupna knjižnica, kavarna v preddverju, frizer, pediker, fitnes za dom in kraj, vrt – po možnosti skupni z vrtcem in krajevnim parkom ipd. Vse tri sfere so za kakovostno življenje v ustanovi enako pomembne, nepogrešljive. Brez intimnega prostora je človek razosebljen, brez skupinskega dnevnega prostora ni osebnih odnosov, ne teče prenos osebnih izkušenj in doživljanja med ljudmi, človek se utaplja v osamljenost. Brez odprtega prostora za vse gospodinjske skupine, vse zaposlene in vse stanovalce in krajanje je dom za stare ljudi izolirana institucija, ki se je tudi pri najboljši volji vodstva in osebja nenehno zastruplja od znotraj z značilno institucijsko patologijo in povzroča znane *domske poškodbe* tako stanovalcem kakor vsem zaposlenim, krajevno okolje pa je prikrajšano za največjo zalogo strokovnega znanja in izkušenj o oskrbovanju in sožitju močnih in nemočnih ljudi.

Sodoben krajevni dom je praviloma majhen (50 do 80 stanovalcev), ima kakih pet gospodinjskih skupin. S številnimi programi za okolico je središče za celovito dolgotrajno oskrbo v kraju, več majhnih krajevnih enot je povezano v grozd s skupno upravo in razvojem.

5.2 Urbanistično urejanje po smernicah starosti prijaznega kraja

Svetovna zdravstvena organizacija je v prvem desetletju tega stoletja zastavila cilj iskati uspešen odgovor za prihajajoči val staranja prebivalstva. S pomočjo gerontološke stroke in raziskav po vsem svetu o tem, kaj je starosti prijazno in kaj neprijazno, je oblikovala *svetovni program starosti prijaznih mest in občin* s konkretnimi priporočili za prostorski, komunikacijski, storitveni in ostali družbeni razvoj mestnega okolja in skupnosti ter posebej za podeželsko okolje in skupnosti.

Urejanje javnih in zasebnih stavb ter zunajstavnih površin po meri starejših ljudi je prva od osmih področij razvoja starosti prijazne občine ali mesta. Ta urejenost ima velik

neposreden vpliv na zdravo, varno in dostojanstveno staranje, na gibljivost in samostojnost starih, bolnih in invalidnih ljudi. Poleg tega pa je prostorska ureditev v smeri starosti prijaznega okolja prijazna tudi družinam, otrokom in sploh vsemu prebivalstvu.

Občine in mesta, ki se odločijo za razvoj v smeri starosti prijazne skupnosti, sprejmejo na najvišji politični in strokovni ravni 5-letni program razvoja starosti prijaznega mesta ali starosti prijazne občine, ki ga je oblikovala Svetovna zdravstvena organizacija ter se vključijo v svetovno in nacionalno mrežo starosti prijaznih mest in občin. Svetovne izkušnje kažejo, da se na ta način z malo stroškov dosežejo velike spremembe v kraju, zlasti pa se lahko mobilizirajo in povežejo vse politične, strokovne in civilne sile v skupnosti v skupno prizadevanje za kakovostno staranje, ki je enaka potreba vseh, ne glede na spol, politično in nazorsko prepričanje ali izobrazbo. V Sloveniji povezuje in koordinira to mrežo Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Projekt STAR vsebuje v svojih programih za deinstitutionalizirano dolgotrajno oskrbo ter za čezmejno povezovanje in izmenjavanje dobrih praks več elementov iz programa starosti prijaznih občin in mest. Smiselno je, da vsak od partnerjev v času projekta skupnost informira in ozavešča po metodi priporočil tega svetovnega programa za kakovostno staranje in solidarno sožitje generacij v stoletju demografske krize. Trajnost uvedenih programov projekta STAR v udeleženi občinah, mestih in ustanovah pa se bo okrepila, če se bodo med projektom ali po njem vključile v mrežo starosti prijaznih mest in občin.

5.3 Urejanje stanovanj in hiš občanov za življenje v starosti

Prilagajanje stanovanj in hiš krajanov za čim lažje in samostojnejše življenje v starosti je zelo v ospredju prizadevanj evropskih držav za kakovostno, humano in finančno vzdržno dolgotrajno oskrbo. Že drobne prilagoditve povečajo varnost starega človeka, npr. držala v kopalnici in sanitarijah, avtomatska osvetlitev stopnic in hodnikov, večje preureditve kopalnice, širina vrat za invalidski voziček, odstranitev pragov v stanovanju, namestitve dvigala in podobno pa omogočijo, da človek ostane doma, medtem ko bi sicer moral zaradi starostne onemoglosti, kronične bolezni ali invalidnosti preseliti v oskrbovalno ustanovo.

Stanovanja in hiše večinoma niso bile zgrajene po merilih za bivanje ljudi, ki potrebujejo več ali manj oskrbe pri opravljanju osnovnih vsakdanjih opravil. Večinoma se ljudje tudi ne zavedajo možnosti in potrebe, da bi svoje stanovanje prilagodili za bivanje v starosti, ali pa menijo, da je taka prilagoditev prevelik finančni strošek. Izkušnje kažejo, da je v več kot 60 % primerov dovolj manjša prilagoditev, ki s seboj ne prinaša večjih stroškov. Evropske države se

s projekti, nepovratnimi finančnimi spodbudami in ugodnimi krediti zelo prizadevajo, da bi ljudje pravočasno prilagodili svoje stanovanje za življenje v starosti.

V projektu STAR je del programov usmerjen tudi v prilagajanje stanovanj za starost. Ta vidik vsebujeta naslednja dva programa.

Prostovoljci, ki bodo usposobljeni, bodo v času projekta ustanovili skupine za kakovostno staranje, v katerih bodo izvedli 15-tedenski *širiteljski program za preprečevanje padcev v starosti*. V njem se udeleženci ne le podrobno seznanijo z informacijami o prilagajanju stanovanja za starost, ampak naredi vsak za svoje stanovanje temeljito analizo nevarnosti in možnosti za prilagoditve, kolikor morejo te prilagoditve že sproti izvedejo. Ko se o tem pogovarjajo v skupini, večajo svojo motivacijo za prilagajanje in vpogled v stvarne možnosti za to. Vsaka njihova dobra izkušnja pri preureditvi svojega stanovanja se širi preko njihovih sosedskih, sorodstvenih in prijateljskih mrež naprej v kraju. Širiteljski program preprečevanja padcev v starosti je odlična ljudska preventiva, kjer usposobljeni prostovoljci v svojih skupinah predelujejo varovalne dejavnike za preprečevanje padcev – eden od štirih je prilagajanje stanovanja.

Spoznanja o potrebi in možnostih urejanja stanovanj in hiš občanov za življenje v starosti so pomembna vsebina *informiranja in ozaveščanja* v projektu STAR. O teh vsebinah bi moralo biti dobro poučeno vse oskrbovalno osebje, zlasti socialne oskrbovalke na domu, družinski oskrbovalci, patronažne medicinske sestre, socialni delavci in drugi, ki vstopajo v domove starejših ljudi, saj na mestu vidijo primernost bivališča za življenje starejšega človeka in se lahko pogovorijo o možnih preureditvah. Preko medijev pa je treba te informacije stalno širiti v celotni skupnosti.

V okviru programa Svetovne zdravstvene organizacije *Starosti prijazna mesta in občine* si prizadevamo, da bi strokovne službe za okolje, prostor in infrastrukturo bile dobro poučene o potrebah in možnostih ureditve stanovanj za življenje v starosti. Te službe lahko brez dodatnih stroškov postanejo najboljša strokovna *svetovalnica za gradnjo in preurejanje stanovanj za življenje v starosti*. To svetovanje se lahko odvija tudi v dnevnem centru za starejše ali v domu za stare ljudi.

6 Povzetek nalog za podporo deinstitucionalizaciji v projektu STAR

ŠT.	NALOGA	ROK	ODGOVOREN
	Dejavnosti komuniciranja, informiranja, promocije, predstavitev in objav o projektu STAR, njegovih ciljih, programih in rezultatih	1.10.2016 do 30.9.2018, nato trajno	vsi partnerji, predvsem vodilni
1	Interno izobraževanje oskrbovalnega in drugega strokovnega osebja v domovih za stare ljudi	1.9.2017 do 30.4.2018	Dom Kantrida in Obalni dom Koper
2	Izobraževanje družinskih oskrbovalcev	1.9. do 30.12.2017	Inštituta Antona Trstenjaka, Občina Hrpelje-Kozina in Dom Kantrida s Primorsko-goransko županijo
3	Izobraževanje prostovoljcev	1.9.2017 do 30.6.2018	Inštituta Antona Trstenjaka, Občina Hrpelje-Kozina in Dom Kantrida s Primorsko-goransko županijo
4	Izobraževanje organizatorjev mrež	marca 2017 do junij 2018	Inštituta Antona Trstenjaka, Občina Hrpelje-Kozina in Dom Kantrida
5	Pilotna vzpostavitev Dnevnega centra v občini Hrpelje – Kozina s programi	september 2017; dnevna oskrba od 1.9.2017 do 30.4.2018	Občina Hrpelje-Kozina Obalni dom Koper
6	Pilotna vzpostavitev varovanja na daljavo s pomočjo IKT v Občini Hrpelje-Kozina in posodobitev »Halo pomoč« na Reki	1.9.2017 do 30.4.2018; posodobitev »Halo pomoč« na Reki	Obalni dom Koper Dom Kantrida
7	Gospodinjska skupina na Reki	1.9.2017 do 30.4.2018	Dom Kantrida
8	Čezmejna izmenjava izkušenj in metod dela	december 2017 do april 2018	Dom Kantrida, Obalni dom Koper, Občina Hrpelje-Kozina, Inštituta Antona Trstenjaka
9	Vzpostavitev Projektnega sveta	1.10.2016 do 30.9.2018	vsi partnerji pod vodstvom vodilnega
	Sodobno urejanje prostora v institucijah za dolgotrajno oskrbo, urbanistično urejanje po načelih starosti prijaznih skupnosti ter prilagajanje stanovanj in hiš za življenje v starosti	v času projekta in po njem	vsi partnerji